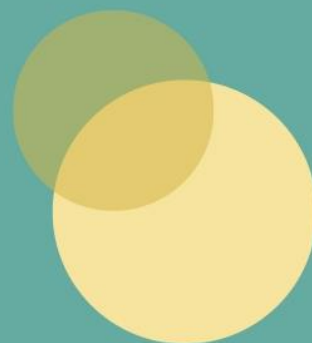

INFOSTAT

REVISTË INFORMATIVE
Nr. 05

INFOSTAT 05

Drejt看 botimi: **Dr. Elsa Dhuli**

Bordi Editorial

1. Helda Curma, Instituti i Statistikave
2. Elona Sevrani, Instituti i Statistikave
3. Altin Xhikneli, Instituti i Statistikave
4. Erjola Gjika, Instituti i Statistikave
5. Dr. Liljana Boçi, Instituti i Statistikave
6. Ilirjana Kraja, Instituti i Statistikave

Kordinator: Enkelejt Avdyli, Instituti i Statistikave

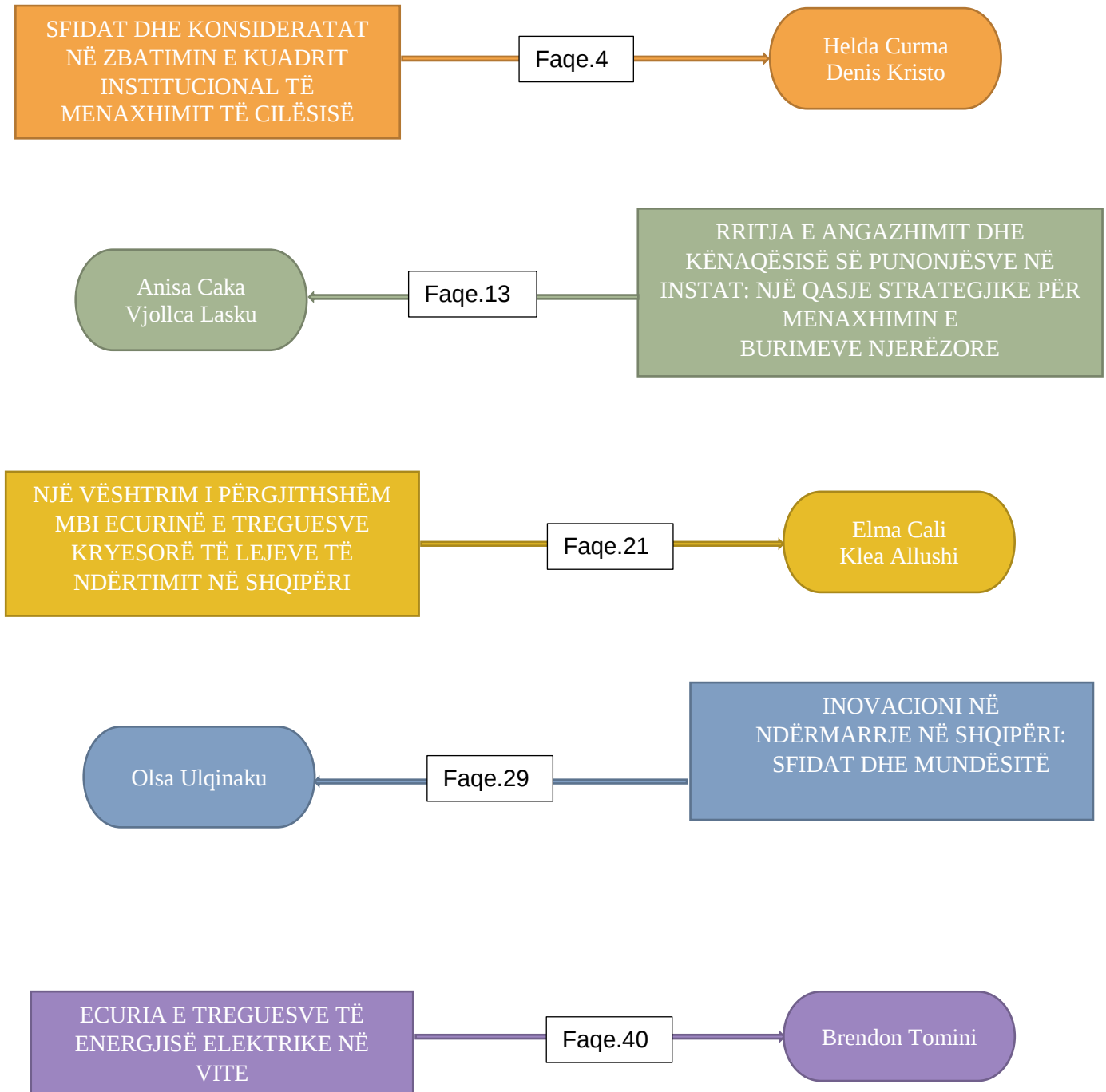
© Copyright INSTAT 2025

Ndalohet riprodhimi i këtij botimi apo transmetimi i tij në cilëndo formë, pa autorizimin paraprak me shkrim të mbajtësit të së drejtës së autorit.

INSTITUTI I STATISTIKAVE

Rr. Vllazën Huta,
Ndërtesa 35, Hyrja 1
Tiranë, Kodi Postar 1017
e-mail: info@instat.gov.al
www.instat.gov.al

PËRMBAJTJA

1. HYRJE

Në peizazhin e sotëm organizativ konkurrues dhe me zhvillim të shpejtë, menaxhimi i cilësisë bëhet jo vetëm prioritet, por domosdoshmëri për institucionet që synojnë zhvillim të qëndrueshëm. Zbatimi i një kuadri të fuqishëm institucional për menaxhimin e cilësisë vendos themelet për qasje sistematike për të siguruar konsistencë, efikasitet dhe përmirësim në të gjitha aspektet operationale (Liker, 2004). Megjithatë, kjo përpjekje është e mbushur me sfida dhe konsiderata që kërkojnë vëmendje të kujdesshme dhe planifikim strategjik.

Sistemi Kombëtar Statistikor (SKS) i Shqipërisë drejtohet nga Instituti i Statistikave (INSTAT) dhe përbëhet nga vetë INSTAT, së bashku me agjenci të tjera statistikore - Banka e Shqipërisë (BSH), Ministria e Financave (MF), Agjencia Kombëtare e Burimeve Natyrore (AKBN). SKS funksionon brenda një kuadri ligjor të përcaktuar nga Ligji Nr.17/2018 për Statistikat Zyrtare dhe Programi pesëvjeçar i Statistikave Zyrtare, i miratuar përmes ligjit nr. 30/2022 (INSTAT, 2018).

INSTAT, në bashkëpunim me agjencitë statistikore, funksionon me një mandat të qartë: të prodhojë statistika në mënyrë transparente, të paanshme dhe në kohë (INSTAT, 2018). Ky mision jo vetëm që i shërben agjendës së brendshme, por është gjithashtu thelbësor për të lehtësuar integrimin e Shqipërisë në Bashkimin Evropian (BE). Siç është përcaktuar në Nenin 70 të Marrëveshjes së Stabilizim-Asociimit (MSA), prodhimi i statistikave të besueshme është vendimtar për vlerësimin e progresit të vendit në përputhje me standardet dhe kërkesat e BE, veçanërisht për Kapitullin 18, “Statistikat” (Bashkimi Evropian, 2007).

Ndërsa SKS dhe agjencitë përbërëse të tij kanë detyrën për prodhimin e statistikave zyrtare, ato përballen me shumë sfida. Kjo vjen si pasojë e natyrës së larmishme të burimeve të të dhënave në kontekstin shqiptar. Ndërkohë që ministrinë dhe institucionet e tjera gjenerojnë të dhëna kryesisht përmes sistemeve administrative, qëllimi kryesor i mbledhjes së tyre mund të mos jetë statistikor. Megjithatë, rëndësia e këtyre burimeve të të dhënave për prodhimin e statistikave zyrtare është e padiskutueshme (Kombet e Bashkuara, 2015).

Për të adresuar në mënyrë efektive këto sfida, është kryer një vlerësim i nivelit të maturisë ndërmjet agjencive statistikore për të kuptuar situatën aktuale në lidhje me aspekte të ndryshme, duke përfshirë përputhjen me standardet ndërkombëtare, çështjet e cilësisë, njohuritë, punonjësit dhe infrastrukturën TI (Bashkimi Evropian, 2019). Në mënyrë të ngjashme, janë kryer vlerësime për ofruesit e të dhënave administrative për të vlerësuar cilësinë e burimeve të të dhënave në lidhje me këto aspekte (Kombet e Bashkuara, 2015).

Në këtë sfond, qëllimi i këtij artikulli është të ofrojë një eksplorim të sfidave dhe konsideratave që përmban zbatimi i një kuadri institucional për menaxhimin e cilësisë brenda kontekstit të SKS në Shqipëri. Përmes sfidave që përballen SKS dhe kuadrit më të gjerë institucional, synohet të ofrohen njohuri, strategji dhe praktika më të mira që mund të informojnë dhe udhëheqin institucionet e tjera që nisin rrugën e tyre në menaxhimin e cilësisë.

2. KORNIZAT INSTITUCIONALE PËR MENAXHIMIN E CILËSISË

Duke filluar nga viti 2018, bazuar në bazën e re ligjore, gjatë përgatitjes së Programit Pesëvjeçar të Statistikave Zyrtare (PSZ), si dhe gjatë përgatitjes së Planeve Vjetore, INSTAT ka vlerësuar situatën në menaxhimin e cilësisë, duke marrë parasysh pikat e forta dhe dobësitë e secilës agjenci statistikore.

2.1 Integrimi i Standardeve dhe Klasifikimeve Ndërkombëtare

Sistemi Kombëtar Statistikor (SKS), është duke punuar për t'u përafruar me standardet dhe klasifikimet ndërkombëtare, veçanërisht ato të përcaktuara nga Bashkimi Evropian (BE). Drejtimin e kësaj nisme e ka ndërmarrë INSTAT, i cili punon me përkushtim në të gjitha fushat statistikore për të siguruar përputhshmërinë me rregulloret dhe klasifikimet e BE. Qasja e INSTAT merr në konsideratë kushtet kombëtare dhe nevojat e përdoruesve, duke siguruar që produktet statistikore të jenë relevante për përdoruesit brenda vendit dhe ndërkombëtarisht të krahasueshme.

Në përpjekjen për transparencë dhe aksesueshmëri, INSTAT mirëmban një seksion të dedikuar në faqen e tij të internetit ku të gjitha klasifikimet e përdorura janë të disponueshme për publikun. Për më tepër, INSTAT ka një rol drejtues në Komisionin Kombëtar të Nomenklaturave, duke përditësuar dhe propozuar klasifikime statistikore për zbatim nga institucionet e tjera. Përmes këtyre përpjekjeve, INSTAT tregon angazhimin e tij për të qëndruar i përditësuar me standardet ndërkombëtare në zhvillim, duke i përshtatur ato në kontekstin shqiptar.

Në mënyrë të ngjashme, Banka e Shqipërisë ka bërë punë të vazhdueshme në përputhshmërinë e statistikave me standardet evropiane dhe globale. BSH i jep përparësi transparencës duke ofruar informacion metodologjik në mënyrë publike, duke adresuar kështu çdo devijim bazuar në rrethanat specifike shqiptare. Kjo qasje transparente ndihmon në krijimin e qartësisë dhe mirëkuptimit midis përdoruesve për metodologjitë statistikore të BSH.

Gjithashtu, Ministria e Financave (MF) është aktivisht e angazhuar në miratimin e standardeve ndërkombëtare të promovuara nga Fondi Monetar Ndërkombëtar (FMN). MF punon për harmonizimin e praktikave të raportimit financiar me normat globale, ndërkohë që AKBN mbulon statistikën e energjisë. Në thelb, SKS, i përbërë nga INSTAT, BSH, MF, AKBN, bën përpjekje kolektive për të integruar standardet dhe klasifikimet ndërkombëtare në peizazhin statistikor të Shqipërisë. Përmes praktikave transparente, pjesëmarrjes aktive në organet vendimmarrëse për standardet dhe përpjekjeve të vazhdueshme për përafrim, këto agjenci kontribuojnë në përmirësimin e cilësisë, krahasueshmërisë dhe rëndësisë së produkteve statistikore, duke u shërbyer si aktorëve vendas, ashtu edhe atyre ndërkombëtarë.

2.2 Sigurimi i Cilësisë

Sigurimi i cilësisë është bërë një element gjithmonë e më i rëndësishëm në peizazhin statistikor të Shqipërisë vitet e fundit. Kuadri i përdorur është në përputhje me praktikën më të mira ndërkombëtare, duke reflektuar një angazhim për ruajtjen e standardeve të larta në prodhimin e statistikave zyrtare. Që nga viti 2018, publikimi i raporteve të cilësisë për çdo aktivitet statistikor është bërë praktikë standarde, duke theksuar transparencën dhe llogaridhënien.

Janë disa instrumentet ligjore që mbështesin angazhimin për cilësinë në statistikën zyrtare. Këto përfshijnë Ligjin për Statistikat Zyrtare, 2018, Angazhimin për Besimin në Statistika të Qeverisë Shqiptare (2017), dhe Angazhimin për Deklaratën e Cilësisë. Për më tepër, INSTAT ka hartuar Politikën e Cilësisë, duke forcuar më tej përkushtimin e tij për saktësinë dhe besueshmërinë statistikore.

Në thelb të praktikave të menaxhimit të cilësisë qëndron adoptimi i parimeve të Menaxhimit Total të

Cilësisë (TQM) nga INSTAT. Kjo përfshin krijimin e një modeli menaxhimi të përshtatur me parimet e TQM, si dhe zhvillimin e një Strategjie të Menaxhimit Total të Cilësisë. INSTAT ka krijuar gjithashtu udhëzues për vlerësimin e cilësisë bazuar në Modelin e Përgjithshëm të Proceseve të Prodhimit Statistikor (GSBPM), duke lehtësuar një qasje sistematike ndaj sigurimit të cilësisë.

Dokumentimi luan një rol të rëndësishëm në garantimin e cilësisë, dhe INSTAT ka bërë përpjekje të mëdha në këtë drejtim. Që nga viti 2018, janë bërë përpjekje për të dokumentuar proceset statistike bazuar në kuadrin e GSBPM. Në veçanti, INSTAT ka dokumentuar të gjitha aktivitetet statistike, duke theksuar përkushtimin ndaj transparencës dhe standardizimit të proceseve. Për më tepër, zbatimi i auditeve statistike që nga viti 2019 e forcon më tej përkushtimin e institucionit për sigurimin e cilësisë, me audite cilësie të kryera dhe pyetësorë vetëvlerësimi të plotësuar.

Po ashtu, Banka e Shqipërisë zbaton standarde strikte cilësie, bazuar në Standardin Special për Shpërndarjen e të Dhënave të FMN-së dhe Kuadrin e Vlerësimit të Cilësisë së të Dhënave. Këto kuadro regullatore, në përputhje me Parimet Themelore të Kombeve të Bashkuara për Statistikat Zyrtare, shërbejnë si udhëzime për praktikatat statistike të BSH. BSH ka publikuar gjithashtu angazhimin e saj për cilësi në statistika në vitin 2017 dhe ka krijuar Politikën dhe Kalendarin e Rishikimit të Statistikave të Bankës së Shqipërisë, duke treguar përkushtim ndaj transparencës dhe llogaridhënies.

Për të nxitur një kulturë cilësie në të gjitha agjencitë statistike, INSTAT ka organizuar takime për sigurimin e cilësisë në produktet statistike. Për më tepër, institucioni ka zhvilluar programe trajnimi për temën “Cilësia në Statistika”, duke reflektuar një qasje proaktive ndaj rritjes së kapaciteteve dhe shpërndarjes së njohurive.

Në thelb, përqendrimi te cilësia brenda ekosistemit statistikor të Shqipërisë, i udhëhequr nga INSTAT dhe i mbështetur nga agjencitë e tjera, nënvizon përkushtimin për përmirësim të vazhdueshëm, transparencë dhe besueshmëri në produktet statistike.

2.3 Menaxhimi i Metadatave

Metadat, shërbejnë si përshkrues thelbësorë të të dhënave statistike. Ato luajnë një rol kyç brenda Sistemit Kombëtar Statistikor (SKS). Metadat janë publike për të gjitha statistikatat e publikuara, duke siguruar transparencë dhe lehtësuar interpretimin e të dhënave.

Në përputhje me standardet evropiane, INSTAT përgatit me përkushtim Metadat Strukturore dhe Referenciale. Metadata Referenciale, e cila ofron informacion kontekstual, është integruar në raportet e cilësisë të disponueshme për publikun, duke ofruar njohuri mbi bazat metodologjike të prodhimit statistikor. Shënimet metodologjike, që sqarojnë më tej procesin e prodhimit statistikor, janë gjithashtu të aksesueshme nga përdoruesit, duke rritur kuptimin dhe besimin në të dhënat.

Për më tepër, metadat strukturore, që përshkruajnë variablat dhe klasifikimet, janë lehtësisht të aksesueshme në faqen e internetit të INSTAT për aktivitetet statistike kryesore. Kjo transparencë rrit besimin dhe kuptueshmërinë e produkteve statistike.

Në mënyrë të ngjashme INSTAT, BSH dhe MF, ndjekin një qasje rigoroze edhe për publikimin e metadatave, veçanërisht për produktet statistike specifike që drejtohen nga Sistemi i Përgjithshëm i Zgjeruar për Shpërndarjen e të Dhënave (e-GDDS) dhe standardet e FMN. Përmes platformës e-GDDS, ofrohet informacion i detajuar mbi burimet dhe metodat e përdorura për prodhimin statistikor, duke fuqizuar përdoruesit të vlerësojnë cilësinë dhe besueshmërinë e të dhënave.

Ministria e Financave gjithashtu publikon metadata dhe shënime teknike për statistikatat e prodhuara. Kjo ndihmon në rritjen e transparencës dhe kuptueshmërisë së produkteve statistike. Pavarësisht këtyre përpjekjeve, standardizimi i metadatave mbetet një sfidë.

Në një përpjekje bashkëpunuese për të përmirësuar praktikatat e menaxhimit të metadatave, INSTAT organizon çdo vit takime me përfaqësues nga agjencitë statistike, të fokusuara në cilësinë dhe metadat

strukture dhe referenciale, duke synuar të nxisë ndarjen e njohurive dhe adoptimin e praktikave më të mira në të gjithë SKS.

SKS në Shqipëri është i angazhuar për transparencën dhe aksesueshmërinë e metadave, në mënyrë që përdoruesit të kenë akses në metadata të plota dhe të besueshme për të mbështetur vendimmarrjen e informuar.

2.4 Zhvillimi i Kapaciteteve dhe Përmirësimi i Njohurive

Në peizazhin në zhvillim të prodhimit të statistikave zyrtare, trajnimi i vazhdueshëm është i domosdoshëm për të mbështetur zhvillimin e kapaciteteve të punonjësve dhe për t'u përditësuar me metodologjitë dhe praktikatat në ndryshim.

Duke njohur rëndësinë kritike të zhvillimit të njohurive, INSTAT në vitin 2018 hartoi një Strategji Trajnimi, e cila shoqërohet me Kalendare Vjetore Trajnimesh. Kjo strategji synon jo vetëm të rrisë kompetencat profesionale të personelit të INSTAT, por gjithashtu shtrihet edhe te punonjësit e agjencive të tjera statistikore, siguruesit e të dhënave administrative dhe përdoruesit e ndryshëm të statistikave zyrtare. Për ta lehtësuar këtë, INSTAT në ambientet e tij, ka ngritur një Qendër Trajnimi Statistikor.

Punonjësit e rinj ndjekin trajnimet e detyrueshme për objektivat, detyrat, metodologjitë dhe produktet statistikore. Ky trajnim bazë ka për qëllim të pajisë punonjësit me njohuritë e nevojshme për të kryer detyrat e tyre.

Për më tepër, mekanizmat për përmirësimin e vazhdueshëm të njohurive janë të integruara në proceset e vlerësimit të performancës dhe vërtetimet mbi kënaqësinë e punonjësve. Seksione të dedikuara brenda këtyre vlerësimeve i kushtohen identifikimit të boshllëqeve në njohuri dhe hartimit të strategjive për të rritur kapacitetet profesionale. Bazuar në këto mekanizma nxitet kulture e të mësuarit dhe përmirësimit të vazhdueshëm.

Zhvillimi i kapaciteteve dhe përmirësimi i njohurive janë të vendosur në themel të efektivitetit dhe përsosmërisë organizative. Përmes iniciativave të strukturuar të trajnimit, mundësive për të mësuar vazhdimisht dhe mekanizmave të reagimit, SKS përpiqet të krijojë dhe ruajë punonjës të kualifikuar dhe të adaptueshëm, të aftë për të përmbushur kërkesat në zhvillim të prodhimit të statistikave zyrtare.

2.5 Infrastruktura e Teknologjisë së Informacionit

Sistemi Kombëtar Statistikor përballet vazhdimisht me sfidën për të mbajtur një infrastrukturë TI të përshtatshme dhe të përditësuar. Me zhvillimin e teknologjisë, pavarësisht planeve strategjike të TI të përfshira në strategjitë e zhvillimit institucional, nevoja për përmirësime të mëtejshme mbetet e vazhdueshme.

INSTAT ka ndërmarrë iniciativa të vazhdueshme për modernizimin dhe përmirësimin e sistemeve TI, duke ndërtuar sisteme që mbështesin prodhimin statistikor nga mbledhja e të dhënave deri tek publikimi i rezultateve. Strategjia e Teknologjisë së Informacionit dhe Plani Strategjik i Teknologjisë së Informacionit përmbajnë objektiva ambicioze.

Po ashtu, agjencitë e tjera statistikore punojnë për të përmirësuar aspektet e mbledhjes dhe përpunimit të të dhënave. Inovacionet për përdorimin e TI për proceset statistikore, në të gjitha hapat e prodhimit dhe shpërndarjes së statistikave, përfshihen në planifikimet buxhetore. Ndërfaqet e komunikimit midis sistemeve apo agjencive të ndryshme po zhvillohen për të automatizuar proceset dhe për të mbrojtur informacionin statistikor.

2.6 Ofruesit e të Dhënave Administrative

Ofruesit e të dhënave administrative për statistikat zyrtare operojnë brenda kufijve të kuadrit ligjor kombëtar dhe marrëveshjeve institucionale, siç janë Memorandumet e Bashkëpunimit (MoU) me INSTAT.

Lidhur me ofruesit e të dhënave administrative sfidues është fakti i mangësive lidhur me udhëzimet e brendshme për procedurat statistikore dhe metodat për të monitoruar, vlerësuar dhe raportuar cilësinë e të dhënave të tyre. Disa institucione zbatojnë praktika për ruajtjen e cilësisë së të dhënave, ndërsa të tjerë nuk kanë udhëzime institucionale për metodologjitë statistikore apo të ruajtjes së të dhënave, gjë që çon në mungesë të praktikave konsistente për garantimin e cilësisë.

Megjithatë ka përpjekje për praktika që kontribuojnë në sigurimin e cilësisë, ka nevojë për procese të strukturuar, në mënyrë që institucionet të zhvillojnë kuadro të plota për vlerësimin e cilësisë.

Një aspekt tjetër kritik është zhvillimi i metadatave lidhur me të dhënat administrative, i cili është një informacion kontekstual, thelbësor për kuptimin e plotë dhe përdorimin efektiv të të dhënave. Praktika të përmirësuara të metadatave janë të domosdoshme për të rritur transparencën dhe përdorimin e të dhënave, duke lehtësuar kështu proceset e vendimmarrjes të informuar.

Në dritën e këtyre sfidave, lind nevoja për zhvillimin dhe zbatimin e kornizave të forta për menaxhimin e cilësisë, të cilat duhet të përfshijnë udhëzime të qarta për procedurat statistikore, qasje sistematike për monitorimin dhe vlerësimin e cilësisë së të dhënave dhe mekanizma për prodhimin e raporteve gjithëpërfshirëse të cilësisë. Gjithashtu, investimet në zhvillimin e metadatave janë thelbësore për të rritur aksesueshmërinë dhe përdorimin e të dhënave administrative për qëllim të statistikave zyrtare.

Sa i përket burimeve, situata në institucione është e ndryshme. Në disa institucione, punonjësit të cilët punojnë me statistika kanë arsimim dhe trajnim të përshtatshëm, ndërsa në të tjera raste kanë nevojë për më tepër trajnim.

Punonjës të institucioneve të ndryshme kanë ndjekur trajnimin “Njohuri Bazë për Statistikën Zyrtare” të organizuar nga INSTAT në bashkëpunim me Shkollën Shqiptare të Administratës Publike. Ndërkohë, janë kryer trajnime nga vetë INSTAT mbi standardizimin e procesit të ruajtjes dhe përpunimit të të dhënave. Vlerësimi i nevojave për trajnim është kryer edhe me institucione të qeverisjes vendore. Janë organizuar dhe realizuar nga INSTAT trajnime të dedikuara për punonjësit e bashkive që punon me të dhënat dhe statistikat.

Temat e trajnimit përfshijnë module mbi mbledhjen e të dhënave, përditësimin e regjistrave, llogaritjen e statistikave, përgatitjen e metadatave, përmirësimin në raportim dhe përmirësimin e përgatitjes dhe shpërndarjes së të dhënave.

Përshtatshmëria e infrastrukturës fizike dhe TI është e ndryshme në institucione të ndryshme qendrore apo vendore.

3. REZULTATET

Një sfidë kryesore e identifikuar është natyra e larmishme e burimeve të të dhënave brenda kontekstit shqiptar. Ndërsa ministritë dhe institucionet e tjera krijojnë kryesisht të dhëna përmes sistemeve administrative, qëllimi kryesor i mbledhjes nuk është gjithmonë statistikor. Kjo larmi paraqet sfida në sigurimin e përputhshmërisë dhe konsistencës së të dhënave ndërmjet burimeve të ndryshme. Për më tepër, përputhshmëria me standardet dhe klasifikimet ndërkombëtare, veçanërisht ato të përcaktuara nga Bashkimi Evropian, përbën një element shumë të rëndësishëm për SKS. Arritja e përputhshmërisë duke respektuar njëkohësisht kushtet kombëtare dhe nevojat e përdoruesve kërkon planifikim strategjik të kujdesshëm.

Kuadri ligjor që rregullon aktivitetet statistikore luan një rol vendimtar në formimin e praktikave të menaxhimit të cilësisë brenda SKS. Ligjet, rregulloret dhe politikat institucionale përcaktojnë mandatin, përgjegjësitë dhe standardet që agjencitë statistikore duhet të ndjekin. Ato ofrojnë bazën për mekanizmat e sigurimit të cilësisë dhe transparencës.

Zhvillimi i kapaciteteve dhe përmirësimi i njohurive janë prioritet kryesor për përmirësimin e menaxhimit të cilësisë brenda SKS. Sigurimi që punonjësit të kenë aftësitë, kompetencat dhe ekspertizën e nevojshme është thelbësor për prodhimin e statistikave me cilësi të lartë. Iniciativat e trajnimit, luajnë një rol kritik në përmirësimin e kompetencave profesionale të punonjësve në agjencitë statistikore. Megjithatë, adresimi i fushave të ndryshme të arsimit të punonjësve, nevojave për trajnim dhe disponueshmëria e burimeve përbëjnë sfida të rëndësishme në përpjekjet për zhvillimin e kapaciteteve.

Infrastruktura e duhur dhe e përditësuar e teknologjisë së informacionit është thelbësore për mbështetjen e iniciativave të menaxhimit të cilësisë. Ruajtja dhe përditësimi i vazhdueshëm i infrastrukturës për të përmbushur kërkesat në rritje të prodhimit dhe shpërndarjes të të dhënave statistikore janë sfida e vazhdueshme.

Ofruesit e të dhënave administrative përbëjnë një komponent kritik të ekosistemit statistikor brenda Sistemit Kombëtar Statistikor. Ky rol ka sfida lidhur me mungesën e udhëzimeve të brendshme për procedurat statistikore, metodat dhe praktikat e sigurimit të cilësisë nga ana e tyre. Mospërputhjet në praktikat e sigurimit të cilësisë dhe mungesa e raporteve që vlerësojnë cilësinë e të dhënave theksojnë nevojën për korniza gjithëpërfshirëse dhe qasje të standardizuara për menaxhimin e cilësisë.

Gjithashtu, përmirësimi i praktikave të metadatave dhe zhvillimi i informacionit kontekstual lidhur me të dhënat administrative janë thelbësore për të rritur transparencën dhe përdorimin e të dhënave. Matadatat ndihmojnë në krijimin e një kuadri më të besueshëm të prodhimit të statistikave zyrtare, duke përmirësuar gjithashtu efikasitetin dhe besueshmërinë e të dhënave për përdoruesit dhe politikëbërësit.

4. PËRFUNDIME

Zbatimi i kornizave të menaxhimit të cilësisë brenda Sistemit Kombëtar Statistikor paraqet sfida të shumta, ndër të cilat përfshihen:

- Nevoja për standarde të unifikuara dhe harmonizim

Harmonizimi i standardeve ndërkombëtare, veçanërisht për të siguruar përputhshmërinë me Rregulloret e Eurostat dhe Kornizën Kombëtare të Cilësisë (NQAF), është një prioritet, por mbetet sfidues për shkak të ndryshimeve në qasjet metodologjike ndërmjet institucioneve.

- Kapacitetet njerëzore dhe teknologjike

Një sfidë e rëndësishme është sigurimi i kapaciteteve të mjaftueshme njerëzore dhe teknologjike për të implementuar praktika efektive të sigurimit të cilësisë. Sipas modelit të maturisë së cilësisë, duhet t'i jepet përparësi përgatitjes dhe përmirësimit të njohurive të stafit për standardet dhe proceset e cilësisë, si dhe investimit në infrastrukturën e teknologjisë së informacionit për të përmirësuar mbledhjen, analizën dhe shpërndarjen e statistikave.

- Qasja ndaj të dhënave administrative

Përdorimi i të dhënave administrative për prodhimin e statistikave mbetet një burim i rëndësishëm, por kërkon zhvillimin e metadatave gjithëpërfshirëse dhe qasjeve të qarta për sigurimin e cilësisë. Mangësitë në standardizimin e praktikave për menaxhimin e cilësisë së këtyre të dhënave paraqesin sfida në rritjen e transparencës dhe integritetit të tyre në proceset statistikore.

- Angazhimi dhe ndërgjegjësimi i punonjësve dhe palëve të interesit

Cilësia statistikore kërkon përfshirje aktive të punonjësve të përfshirë në procese të ndryshme. Ndërgjegjësimi për rëndësinë e cilësisë dhe rolin e të gjithë punonjësve përbën një sfidë që adresohet me anë të trajnimeve dhe politikave të qarta për përfshirjen e punonjësve.

- Monitorimi dhe Përmirësimi i Vazhdueshëm

Për të arritur standarde të larta të cilësisë, është e nevojshme një sistem monitorimi i vazhdueshëm që përfshin vlerësime të rregullta të procesit dhe rezultateve. Implementimi i një modeli maturie ndihmon në vlerësimin e nivelit të kulturës së cilësisë dhe identifikimin e boshllëqeve për përmirësim të mëtejshëm.

Larmia e burimeve të të dhënave kërkon integrim të kujdesshëm dhe përputhshmëri për të siguruar konsistencë dhe besueshmëri. Për më tepër, arritja e përputhshmërisë me standardet ndërkombëtare kërkon planifikim strategjik dhe përmirësime të vazhdueshme. Adresimi i nevojave për zhvillimin e kapaciteteve dhe përmirësimin e infrastrukturës TI janë jetike për ruajtjen e cilësisë së lartë të rezultateve statistikore.

Për më tepër, krijimi i kornizave të forta për ofruesit e të dhënave administrative është i domosdoshëm për përmirësimin e cilësisë dhe transparencës së të dhënave. Kapërcimi i këtyre sfidave kërkon përpjekje të përbashkëta, planifikim strategjik dhe bashkëpunim ndërmjet aktorëve për të siguruar besueshmërinë dhe cilësinë e statistikave zyrtare në mënyrë që ato të shërbejnë si bazë për vendimmarrje të informuar dhe formulim të politikave efektive.

REFERENCA

- Bashkimi Evropian. (2007). Marrëveshja e Stabilizim-Asociimit ndërmjet Komunitetit Evropian dhe Shteteve Anëtare, nga njëra anë, dhe Shqipërisë, nga ana tjetër.
- Bashkimi Evropian. (2019). Kapitulli i Acquis, 18: Statistika.
- INSTAT. (2018). Ligji Nr. 17/2018 për Statistikën Zyrtare.
- Liker, J. K. (2004). "The Toyota way: 14 management principles from the world's greatest manufacturer." McGraw-Hill.
- Kombet e Bashkuara. (2015). Parimet dhe Rekomandimet e Kombeve të Bashkuara për Censet e Popullsisë dhe Banesave.
- Brackstone, G. (2003). Managing data quality in a statistical agency.

1. HYRJE

Roli i burimeve njerëzore (BNj) në çdo organizatë është vendimtar për të siguruar që punonjësit të jenë të përgatitur, të motivuar dhe të kënaqur me punën e tyre. Ky rol bëhet veçanërisht i rëndësishëm për INSTAT për shkak të kompleksitetit dhe rëndësisë së procesit të prodhimit statistikor. Punonjësit e INSTAT janë një element thelbësor i këtij procesi, ndaj është thelbësore të sigurohet rritja e kënaqësisë së tyre. Ky punim shqyrton praktikën e menaxhimit të burimeve njerëzore në INSTAT, duke theksuar mënyrën se si institucioni ka krijuar një mjedis që promovon ngritjen e kapaciteteve dhe zhvillimin profesional.

2. STRATEGJIA DHE KUADRI RREGULLATOR PËR ZHVILLIMIN E KAPACITETEVE NË INSTAT

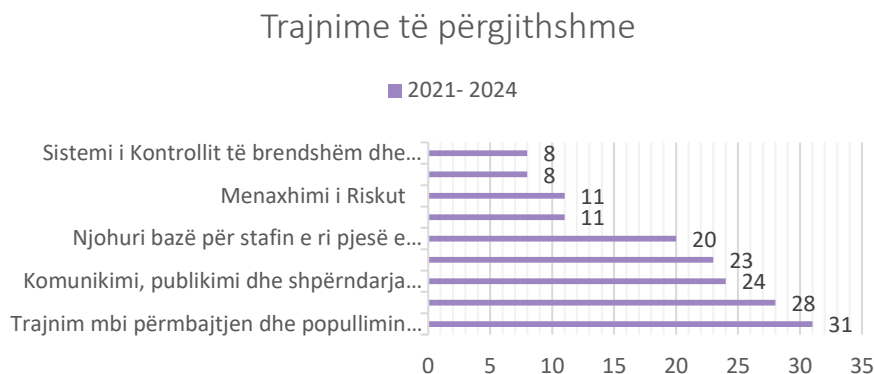
Strategjia dhe kuadri rregullator i Zyrave Kombëtare Statistikore luajnë një rol thelbësor në garantimin e qëndrueshmërisë dhe besueshmërisë së këtyre sistemeve. Për t'u përballur me sfidat e reja, për të përcaktuar prioritetet dhe për të harmonizuar planet e punës me zhvillimet kombëtare dhe ndërkombëtare, nevojitet një strategji e mirëpërcaktuar.

Kjo strategji synon zhvillimin profesional të punonjësve duke i pajisur ata me aftësitë dhe kompetencat e nevojshme, nëpërmjet politikave të Menaxhimit dhe Zhvillimit të Burimeve Njerëzore. Njëkohësisht, ajo siguron një mjedis pune të drejtë, të shëndetshëm dhe gjithëpërfshirës. Për më tepër, rregulloret mbrojnë pavarësinë profesionale në prodhimin e statistikave cilësore dhe ruajtjen e besimit të qytetarëve në produktet e ofruara, duke kontribuar kështu në vendimmarrjen e bazuar në prova. Një kuadër i qartë strategjik dhe rregullator garanton që institucionet të jenë të orientuara drejt prioritetëve afatgjatë, duke krijuar bazat për zhvillimin e qëndrueshëm të sistemit statistikor kombëtar në kohë.

Në kushtet e progresit të vazhdueshëm të proceseve dhe metodave të prodhimit statistikor, INSTAT ka ndërmarrë nismën për hartimin e një strategjie të dedikuar dhe zhvillimit të mëtejshëm të kapaciteteve profesionale. Kjo strategji synon të sigurojë mundësinë dhe gatishmërinë për t'ju përgjigjur kërkesave të brendshme dhe të jashtme gjithnjë e në rritje për të dhëna statistikore. Strategjia e Zhvillimit Profesional synon të zhvillojë më tej kapacitetet profesionale të Sistemit Kombëtar Statistikor, duke e bërë atë më efektiv dhe të aftë për t'iu përgjigjur me sukses sfidave aktuale dhe të reja.

Në përputhje me këtë strategji, INSTAT ka ndjekur një qasje të strukturuar për organizimin e trajnimeve, me fokus përmirësimin e njohurive të përgjithshme të punonjësve. Grafiku 1 më poshtë pasqyron ecurinë e zhvillimit të trajnimeve përgjatë viteve 2021–2024, duke ilustruar si temat e trajtuara ashtu edhe numrin total të punonjësve që kanë përfituar prej tyre në këtë periudhë.

Grafiku 1: Trajnime të përgjithshme

Burimi: INSTAT

Pas përfundimit të çdo trajnimi, realizohen vlerësime të detajuara për të analizuar efektivitetin e tij, përfshirë metodat e përdorura dhe përshtatshmërinë e përmbytjes me nevojat e pjesëmarrësve. Procesi ndihmon në identifikimin e pikave të forta dhe të dobëta të trajnimit, duke u fokusuar në përmirësimin e metodave dhe përmbytjes për sesionet e ardhshme.

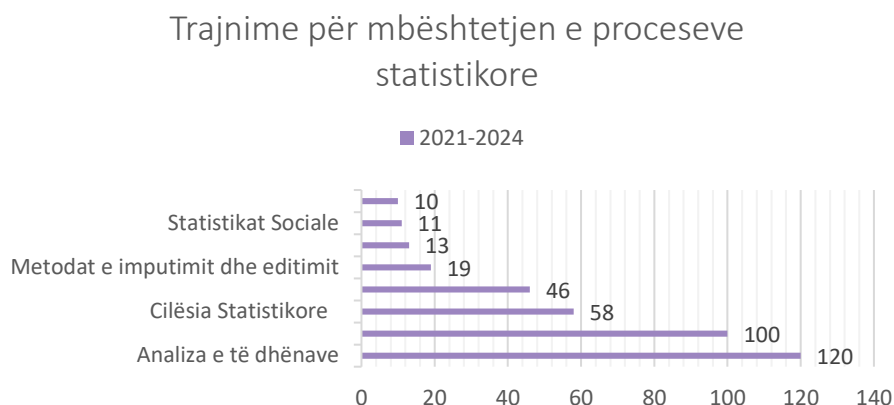
Kjo qasje garanton që programet e trajnimit të përshtaten vazhdimisht me kërkesat e zhvillimit profesional dhe të jenë efektive për rritjen e kompetencave dhe performancës së punonjësve.

2.1. Programet e trajnimit të strukturuar

INSTAT zhvillon programe trajnimi të specializuara, të cilat janë projektuar për të përmbushur nevojat e ndryshme të drejtorive dhe proceseve statistikore të institucionit. Ky proces mbështetet në kryerjen e vrojtimit të rregullta të kënaqësisë së punonjësve, të cilat ndihmojnë në identifikimin e nevojave për trajnime specifike përveç atyre që janë tashmë pjesë e programit të trajnimeve. Kjo qasje siguron që programet e trajnimit të jenë gjithmonë në përputhje me kërkesat e vazhdueshme të zhvillimit profesional dhe të jenë efektive për përmirësimin e kompetencave të punonjësve.

Për të adresuar këto nevoja specifike, INSTAT organizon trajnime të dedikuara për grupe specifike punonjësish, duke synuar rritjen e aftësive në fushat e veçanta të proceseve statistikore. Në grafikun 2 pasqyrohen temat specifike të trajnimeve që janë realizuar përgjatë viteve 2021-2024 si dhe numri total i punonjësve që kanë përfituar nga këto trajnime duke përfshirë aspekte si metodat statistikore, analiza e të dhënave dhe përmirësimi i cilësisë së statistikave. Këto trajnime kanë si qëllim rritjen e nivelit të njohurive profesionale, kuptueshmërinë në produktet statistikore dhe njohurive më të thelluara në fushën e prodhimit statistikor.

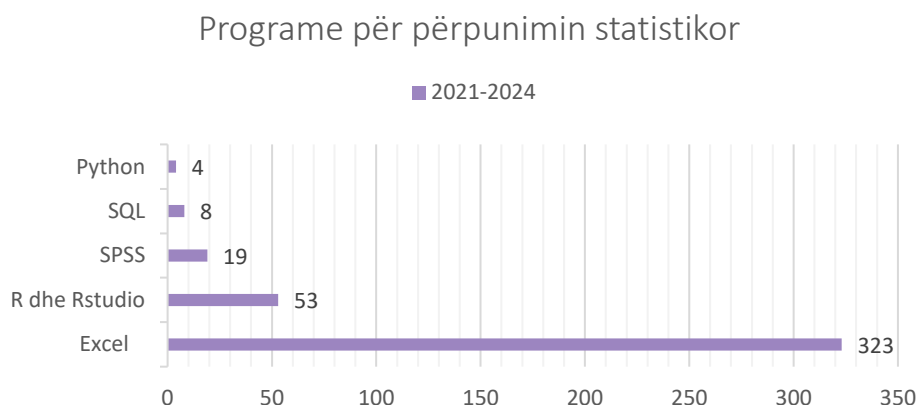
Grafiku 2: Trajnime për mbështetjen e proceseve statistikore

Burimi: INSTAT

Në këtë kontekst, INSTAT ka zhvilluar edhe programe të specializuara për përmirësimin e njohurive në përdorimin e softuerëve të avancuar për përpunimin dhe analizën e të dhënave statistikore. Grafiku 3 ilustrohet temat e trajnuara në këtë fushë përgjatë viteve 2021–2024 dhe numrin total të punonjësve që kanë përfituar nga këto trajnime gjatë këtyre viteve, duke reflektuar angazhimin e vazhdueshëm të institucionit për të forcuar kapacitetet teknologjike dhe profesionale të punonjësve.

Grafiku 3: Programe për përpunimin statistikor

Burimi: INSTAT

2.2. Zhvillimi profesional i vazhdueshëm

Përveç trajnimeve profesionale, INSTAT promovon zhvillimin profesional të vazhdueshëm edhe përmes metodave të ndryshme si programe praktikash (3 ose 5 muaj), trajnime/ workshop-e dhe aksesim në platforma mësimore online. Këto përpjekje synojnë të kultivojnë një kulturë të zhvillimit profesional të vazhdueshëm në mënyrë që punonjësit të mbahen të motivuar dhe të angazhuar në rolet e tyre. Në tabelën 1 paraqitet numri i studentëve që kanë kryer praktika mësimore në INSTAT, sipas departamenteve të ndryshme.

Tabela 1: Numri i studentëve që kanë kryer praktika mësimore

Vitet	Numri i studentëve	Drejtoritë e INSTAT		
		IT	Prodhuese	Mbështetëse
2022	14	0	10	4
2023	12	6	5	1
2024	14	4	8	2

3. ANKETA E KËNAQËSISË SË PUNONJËSVE

Që nga viti 2017, INSTAT kryen çdo vit anketën vjetore për vlerësimin e kënaqësisë dhe angazhimit të punonjësve. Kjo anketë është një instrument strategjik në menaxhimin e burimeve njerëzore, duke mundësuar një pasqyrë të detajuar mbi perceptimet, nevojat dhe pritshmëritë e punonjësve.

Përmes pyetësorëve të strukturuar, anketa adreson një gamë të gjerë temash, duke përfshirë nivelin e kënaqësisë në punë, balancën punë-jetë, mundësitë për zhvillim profesional, mbështetjen nga eprorët dhe efikasitetin e komunikimit brenda institucionit. Të dhënat e mbledhura shërbejnë si bazë për analizimin e faktorëve që ndikojnë drejtpërdrejt në mirëqenien dhe produktivitetin e punonjësve. Kjo anketë është një platformë për të vlerësuar mendimet dhe shqetësimet e çdo punonjësi duke identifikuar jo vetëm sfidat ekzistuese, por edhe mundësitë për përmirësim. Rezultatet i mundësojnë INSTAT-it të ndërmarrë masa konkrete për të krijuar një mjedis pune që nxit motivimin dhe përmbushjen profesionale të punonjësve, duke mbështetur kështu arritjen e objektivave strategjike të institucionit. Ky angazhim pasqyron përkushtimin e INSTAT për të vendosur mirëqenien e punonjësve në qendër të vëmendjes së tij.

3.1. Dizajni dhe zbatimi i anketës

Anketa e Kënaqësisë së Punonjësve është konceptuar si një mjet strategjik për mbledhjen e të dhënave cilësore dhe sasiore, duke ofruar një analizë të thelluar mbi përvojën, motivimin dhe angazhimin e punonjësve në vendin e punës. Dizajni i anketave përfshin një qasje të balancuar metodologjike, duke përdorur pyetje me shkallë vlerësimi për matjen e perceptimeve në mënyrë të standardizuar, pyetje të hapura për të kapur mendime dhe sugjerime të personalizuar, si dhe pyetje demografike për të mundësuar segmentimin dhe analizën e thelluar të grupeve të ndryshme të punonjësve.

Rezultatet e mbledhura përpunohen përmes analizave statistikore dhe cilësore për të identifikuar modele dhe trende, duke nxjerrë në pah fushat prioritare që kërkojnë vëmendje ose përmirësim. Këto të dhëna shërbejnë si bazë për zhvillimin e strategjive specifike nga departamenti i burimeve njerëzore, duke përfshirë plane veprimi konkrete për rritjen e motivimit, përmirësimin e komunikimit të brendshëm dhe krijimin e mundësive më të mira për zhvillim profesional. Në këtë mënyrë, anketa jo vetëm që ndihmon në diagnostikimin e problemeve, por edhe në orientimin e vendimmarrjes drejt një mjedisi pune që promovon mirëqenien dhe performancën e lartë.

3.2. Ndikimi në strategjitë e BNj

Anketa e Kënaqësisë së Punonjësve ka qenë një komponent strategjik në hartimin dhe zbatimin e politikave të Burimeve Njerëzore në INSTAT. Të dhënat e mbledhura nga kjo anketë ka mundësuar identifikimin e nevojave kryesore dhe adresimin e tyre përmes iniciativave të mirëstrukturuara, si zhvillimi i programeve të reja të trajnimit, përmirësimi i infrastrukturës dhe kushteve të punës, si dhe rishikimi i strategjive të komunikimit brenda institucionit. Këto ndërhyrje kanë kontribuar në krijimin e

një mjedisi pune që promovon angazhimin, motivimin dhe mirëqenien e punonjësve. INSTAT ka demonstruar në këtë mënyrë një qasje proaktive dhe të bazuar në të dhëna, duke e kthyer feedback-un e punonjësve në veprime konkrete për përmirësim të vazhdueshëm.

4. VLERËSIMET E PUNËS 6- MUJORE

Përveç anketës vjetore, INSTAT kryen një proces të rregullt dhe të strukturuar të vlerësimit të performancës së punonjësve, i cili synon të sigurojë që punonjësit të marrin vlerësim të vazhdueshëm dhe konstruktiv në lidhje me performancën e tyre. Ky proces realizohet nga eprorët direkt dhe përfshin disa qëllime kryesore: ofrimin e informacionit të dobishëm për zhvillimin profesional të punonjësve, njohjen dhe vlerësimin e arritjeve të tyre, si dhe identifikimin e fushave që mund të përmirësohen.

Vlerësimi realizohet sipas një sistemi me katër nivele të shkallëzuara: shumë mirë (1); mirë (2); kënaqshëm (3); dhe jokënaqshëm (4). Ky sistem i strukturuar ndihmon në përcaktimin e qartë të rezultateve të performancës dhe orientimin e punonjësve drejt përmirësimeve të nevojshme.

Gjithashtu, procesi u jep mundësi punonjësve të shprehin aspiratat dhe synimet e tyre për zhvillimin e karrierës, si dhe të diskutojnë për sfidat që hasin gjatë punës. Kjo ndihmon në krijimin e një mjedisi pune të hapur dhe mbështetës, ku punonjësit ndihen të inkurajuar të ndajnë mendimet e tyre dhe të angazhohen më shumë në përmirësimin e performancës personale dhe profesionale.

Kjo qasje jo vetëm që forcon kulturën organizative, por gjithashtu kontribuon në arritjen e objektivave strategjike të INSTAT.

5. ROLI I ANGAZHIMIT TË PUNONJËSVE NË PRODHIMIN STATISTIKOR

Cilësia dhe efikasiteti i prodhimit statistikor në INSTAT janë të lidhura ngushtë me angazhimin e punonjësve. Kur punonjësit janë të angazhuar, ata janë më të motivuar, të përkushtuar dhe produktivë, e cila sjell përmirësimin e proceseve statistikore që ata realizojnë. Angazhimi i punonjësve ka një ndikim të drejtpërdrejtë në përmirësimin e cilësisë së të dhënave dhe në realizimin e qëllimeve institucionale me efikasitet më të lartë.

Përmes investimeve të vazhdueshme në kënaqësinë dhe zhvillimin profesional të punonjësve, INSTAT siguron që ata janë të përgatitur për të përmbushur me sukses kërkesat dhe pritshmëritë e rolit të tyre. Ky angazhim i dyanshëm jo vetëm që rrit motivimin dhe përkushtimin e punonjësve, por gjithashtu krijon një mjedis pune të shëndetshëm dhe mbështetës, i cili është thelbësor për arritjen e objektivave të qëndrueshëm dhe afatgjatë të institucionit.

6. PËRFUNDIME

Një vizion i qartë mbi rëndësinë e angazhimit dhe kënaqësisë së punonjësve përbën bazën e strategjisë së menaxhimit të burimeve njerëzore në INSTAT. Ne besojmë se për të arritur qëllimet dhe objektivat strategjikë të institucionit, është e domosdoshme të kemi punonjës të motivuar, të angazhuar dhe të kënaqur. Për këtë arsye, janë zhvilluar dhe zbatuar një sërë masash dhe planesh për të përmirësuar përvojën e punonjësve në çdo hap të rrugëtimit të tyre.

Për këtë qëllim, INSTAT ka krijuar programe trajnimi të personalizuar, të cilat janë projektuar për të përmbushur nevojat individuale të çdo punonjësi dhe për të zhvilluar aftësitë e tyre profesionale. Gjithashtu, kënaqësia e punonjësve monitorohet rregullisht përmes anketës vjetore, e cila është një mjet i vlefshëm për të identifikuar pikat e forta dhe ato që kërkojnë përmirësim. Një metodë tjetër është realizimi i vlerësimeve të rregullta çdo gjashtë muaj e cila u ofron mundësinë punonjësve të reflektojnë mbi arritjet e tyre dhe të identifikojnë mundësitë për zhvillim të mëtejshëm.

Angazhimi dhe zhvillimi i vazhdueshëm i punonjësve janë baza e suksesit të INSTAT-it, duke siguruar një mjedis pune të motivuar, të qëndrueshëm dhe produktiv. Përmes investimeve në kënaqësinë dhe përkushtimin e punonjësve, INSTAT jo vetëm që arrin objektivat e saj strategjike, por gjithashtu krijon mundësi për rritjen dhe avancimin profesional të çdo individi, duke kontribuar kështu në forcimin e organizatës dhe në arritjen e sukseseve të qëndrueshme në të ardhmen.

REFERENCA

- Ligji nr. 17/2018 “Për statistikat zyrtare”
- Ligji nr.152/2013 “Për nëpunësin civil”
- VKM Nr. 109, datë 26 shkurt 2014, për vlerësimin e rezultateve të punës së nëpunësve civilë
- Strategjia për Zhvillimin Profesional 2022–2026

1. HYRJE

Çdo ekonomi kalon nëpër faza të ndryshme zhvillimi për shkak të ndryshimeve në teknologji, kërkesën e tregut dhe politikat qeveritare. Kjo shpesh sjell zhvendosje në strukturën sektoriale, ku disa sektorë humbasin rëndësinë ndërsa të tjerë bëhen prioritarë, reflektuar dhe në peshën e tyre në Produktin e Brendshëm Bruto (PBB). Nëse i referohemi vitit 1996 pesha që zinte sektori bujqësor në PBB ishte 36,41 %, ndërtimi 7,12 % dhe informacioni dhe komunikimi 1,28 %. Nëse i referohemi vitit 2023, pesha e sektorit bujqësor në PBB është ulur në 16,22 %, ndërsa pesha e sektorëve të ndërtimit dhe ai i informacionit dhe komunikimit në PBB janë rritur, duke zënë respektivisht 12,06 % dhe 2,42 % (INSTAT, 2024). Ndër të tjera, sektori i ndërtimit ka shërbyer edhe si motor kryesor i zhvillimit, duke krijuar vende pune dhe stimuluar investimet. Për shkak të ndikimit që ky sektor ka në vend, prodhimi i statistikave për lejet e ndërtimit dhe treguesit e tjerë është thelbësor për të kuptuar zhvillimin e sektorit të ndërtimit dhe ndikimin e tij në ekonomi.

Me rëndësi në këtë artikull është paraqitja e informacionit lidhur me bazën ligjore ku mbështetet INSTAT për prodhimin e treguesve mbi lejet e ndërtimit, si dhe metodat e mbledhjes së të dhënave, çështje të cilat do të trajtohen në vazhdim. Gjithashtu, artikulli do të paraqesë ecurinë e treguesve kryesorë të lejeve të ndërtimit në Shqipëri.

2. BAZA LIGJORE DHE METODAT E MBLEDHJES SË TË DHËNAVE

Për sa i përket bazës ligjore, INSTAT përpunon dhe publikon të dhënat për lejet e ndërtimit të miratuara në përputhje me aktet ligjore kombëtare si:

- Ligji Nr. 17/2018 për Statistikat Zyrtare;
- Ligji Nr. 30/2022, Programi i Statistikave Zyrtare, 2022-2026.

Lidhur me rregulloret, është e rëndësishme të theksojmë se treguesit e llogaritur bazohen në metodologjinë sipas kornizës ligjore të BE-së, bazuar në:

- Rregulloren e BE-së 2019/2152 për Statistikat Evropiane të Biznesit;
- Rregulloren e BE-së 2020/1197 mbi Specifikimet dhe marrëveshjet teknike.

Të dhënat mbi lejet e ndërtimit të miratuara ofrojnë informacion të rëndësishëm për sektorin e ndërtimit në Shqipëri. Këto të dhëna, të grumbulluara, të përpunuara dhe publikuara nga INSTAT, shërbejnë si tregues të zhvillimit të këtij sektori.

Të dhënat mbi lejet e ndërtimit të miratuara janë të dhëna administrative. Informacioni statistikor i lejeve të ndërtimit grumbullohet nga zyrat rajonale të INSTAT në bashkëpunim me zyrat urbanistike të bashkive përkatëse.

Disa nga informacionet kryesore të raportuara nga bashkitë janë:

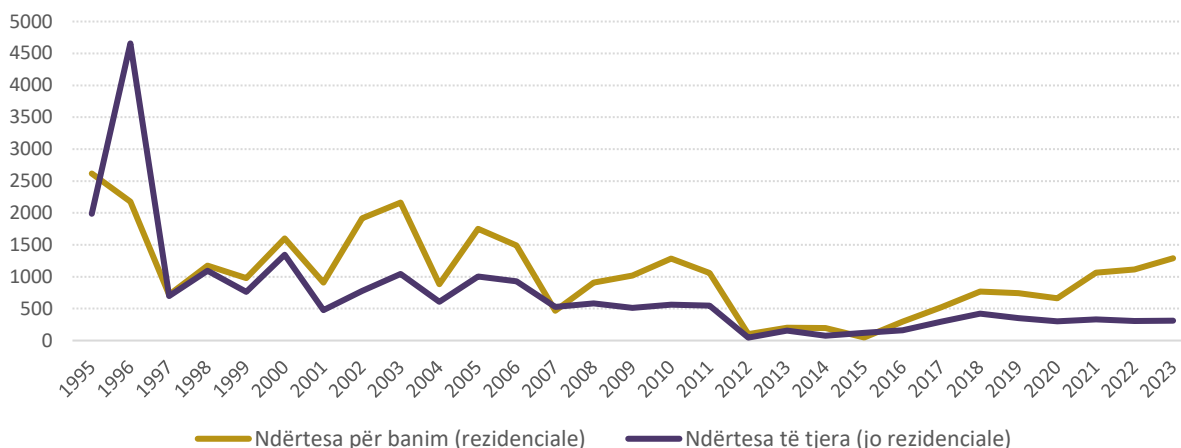
- Numri gjithsej i lejeve të ndërtimit të miratuara:** Ky indikator përfshin të gjitha lejet për ndërtim, si ato për ndërtesa rezidenciale ashtu edhe për ato jo rezidenciale.
- Sipërfaqja gjithsej në metra katrorë:** Ky informacion tregon sipërfaqen totale të lejeve të ndërtimit të miratuara, e ndarë në kategoritë rezidenciale dhe jo rezidenciale.
- Vlera e përafërt e lejeve të ndërtimit të miratuara:** Ky tregues ofron një vlerësim të përgjithshëm të investimeve në ndërtim, duke përfshirë ndërtesat dhe punimet inxhinierike.
- Vlera e përafërt e lejeve të ndërtimit sipas klientit:** Ky informacion kategorizon vlerën e lejeve të ndërtimit të miratuara sipas llojit të klientëve, duke ndihmuar në identifikimin e tendencave të investimeve nga individë, kompanitë private dhe institucione publike.

3. NJË VËSHTRIM I PËRGJITHSHËM MBI ECURINË E TREGUESVE KRYESORË TË LEJEVE TË NDËRTIMIT NË SHQIPËRI

Kjo çështje paraqet situatën e lejeve të ndërtimit në vend gjatë tri dekadave të fundit, duke përdorur të dhënat vjetore të publikuara nga INSTAT. Në grafikun 1 paraqiten të dhënat mbi numrin e lejeve të ndërtimit të miratuara për ndërtesa në Shqipëri, të ndara në dy kategori: ndërtesa për banim (rezidenciale) dhe ndërtesa të tjera (jo rezidenciale) për periudhën 1995-2023.

Nga analiza e të dhënave evidentohet se pas vitit 1995 (ku kemi një kulminacion në të gjithë harkun kohor të marrë në shqyrtim), numri i lejeve të ndërtimit për banim (rezidenciale) ka pësuar ndryshime të mëdha. Pas viteve 2000, një numër i lartë i lejeve të ndërtimit vërehet respektivisht në vitet 2002 dhe 2003. Pas kësaj periudhe, kryesisht në vitet e fundit, ka pasur një rritje të qëndrueshme. Ndërsa ndërtesat jo rezidenciale kanë pësuar luhatje të mëdha, me një kulm në vitin 1996 dhe kanë vazhduar me një tendencë në rënje pas vitit 2000.

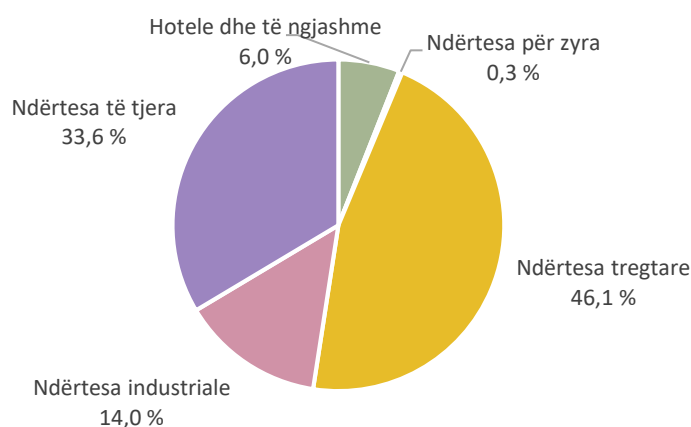
Grafiku 1: Numri i ndërtesave për banim (rezidenciale) dhe ndërtesave të tjera (jo rezidenciale), 1995-2023

Burimi: INSTAT

Të dhënat në grafikun 2 tregojnë peshën e numrit të lejeve të ndërtimit për ndërtesat e tjera (jo rezidenciale) në harkun kohor 1995-2023. Pjesën më të madhe të ndërtesave jo rezidenciale e përfaqësojnë ndërtesat tregtare dhe ndërtesat e tjera, përkatësisht me 46,1 % dhe 33,6 %. Ndërsa peshën më të ulët e kanë ndërtesat industriale, hotele dhe të ngjashme, si dhe ndërtesat për zyra, përkatësisht me 14,0 %, 6,0 % dhe 0,3 %.

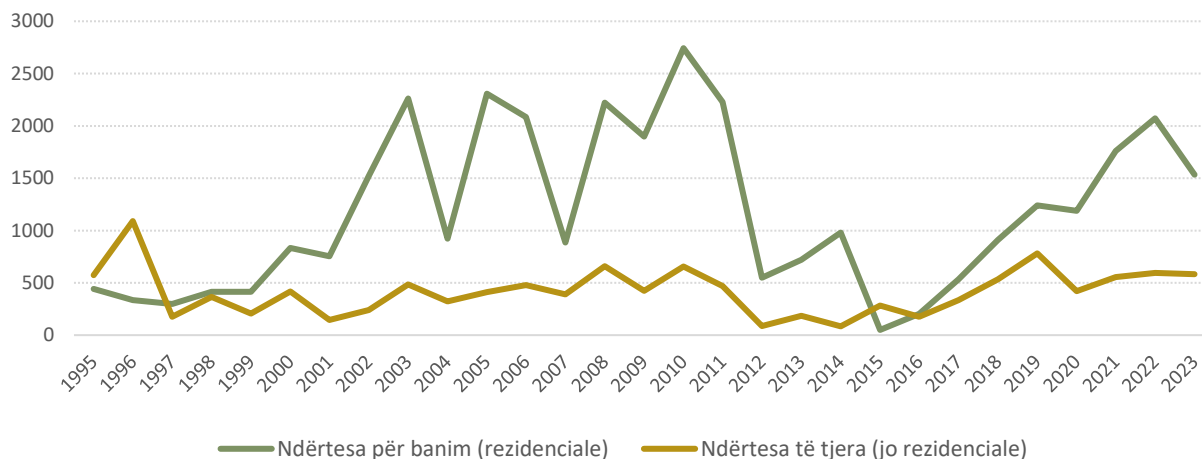
Grafiku 2: Pësja e numrit të lejeve të ndërtimit të miratuara për ndërtesat e tjera (jo rezidenciale), 1995-2023

Burimi: INSTAT

Në grafikun 3 është pasqyruar ecuria e sipërfaqes së lejeve të ndërtimit të miratuara për ndërtesat në Shqipëri, e ndarë në dy kategori: ndërtesa për banim (rezidenciale) dhe ndërtesa të tjera (jo rezidenciale), për periudhën 1995-2023.

Grafiku 3: Sipërfaqja e ndërtesave për banim (rezidenciale) dhe ndërtesave të tjera (jo rezidenciale), 1995-2023 (në mijë metra katrorë)

Burimi: INSTAT

Siç u evidentua dhe tek analiza për numrin e lejeve të ndërtimit, sipërfaqja më e madhe e lejeve të miratuara i përket viteve 2002 dhe 2003 për ndërtesat për banim (rezidenciale) dhe një kulminacion në vitin 1996 për ndërtesat jo rezidenciale.

Referuar të dhënave të INSTAT, në tabelën 1, paraqitet fondi i parashikuar, për periudhën 1999-2023 sipas llojit të klientëve shtetërorë apo privatë. Në harkun kohor 1999-2023, klientët shtetërorë zënë vetëm 23,8 % të totalit të fondit të parashikuar, ndërsa klientët privatë zënë pjesën më të madhe të fondit me 76,2 %.

Tabela 1: Fondi i parashikuar sipas llojit të klientit, 1999-2023 (në milionë lekë)

	Fondi i parashikuar Gjithsej	Klientë shtetërorë	Klientë privatë
1999	16.534	2.292	14.242
2000	25.955	3.403	22.552
2001	24.792	2.207	22.585
2002	49.217	3.302	45.915
2003	71.726	3.880	67.846
2004	38.905	5.634	33.271
2005	109.742	34.251	75.491
2006	86.757	20.059	66.698
2007	38.743	8.200	30.543
2008	93.949	12.069	81.880
2009	71.136	9.306	61.830
2010	229.693	136.213	93.480
2011	90.757	15.121	75.636
2012	20.358	2.215	18.143
2013	28.156	1.098	27.058
2014	38.985	1.351	37.634
2015	20.220	8.858	11.362

2016	25.820	10.878	14.942
2017	49.123	11.775	37.348
2018	59.022	11.674	47.348
2019	80.838	10.367	70.471
2020	76.604	20.983	55.621
2021	99.241	26.859	72.382
2022	113.140	19.813	93.327
2023	89.621	11.369	78.252

Burimi: INSTAT

Në tabelën 2 kemi ndarjen sipas qarqeve të numrit dhe sipërfaqes së lejeve të ndërtimit të miratuara për ndërtesa të reja në vitet e fundit.

Tabela 2: Numri dhe sipërfaqja e lejeve të ndërtimit të miratuara për ndërtesa të reja sipas qarqeve, 2020-2023

Qarku	2020		2021		2022		2023	
	Numër	Sipërfaqe në mijë m ²	Numër	Sipërfaqe në mijë m ²	Numër	Sipërfaqe në mijë m ²	Numër	Sipërfaqe në mijë m ²
Berat	44	15	54	11	30	16	36	8
Dibër	22	7	21	5	16	4	11	9
Durrës	127	151	290	241	445	436	564	339
Elbasan	109	62	127	45	94	37	113	42
Fier	101	55	119	37	100	51	63	41
Gjirokastrë	20	11	17	13	16	13	18	5
Korçë	63	23	112	60	112	55	148	63
Kukës	27	23	36	39	12	5	11	3
Lezhë	51	50	178	128	95	64	88	22
Shkodër	35	25	33	30	38	36	48	21
Tiranë	313	1.122	366	1.649	382	1.808	411	1.419
Vlorë	49	65	43	59	80	143	91	145
Gjithsej	961	1.608	1.396	2.317	1.420	2.667	1.602	2.116

Burimi: INSTAT

Nga të dhënat mbi lejet e ndërtimit ndër vite, vihet re se qarqet si Tirana dhe Durrësi dominojnë me numrin dhe sipërfaqen e lejeve të ndërtimit të miratuara. Ky raport reflekton projekte më të mëdha urbane në këto zona, ndërsa qarqe të tjera si Dibra, Gjirokastra dhe Kukësi tregojnë një aktivitet më të ulët ndërtimor.

4. PËRFUNDIME

Ky artikull paraqet një panoramë të përgjithshme mbi situatën e mëparshme dhe atë aktuale të lejeve të ndërtimit dhe mund të shërbejë si një pikënisje për hulumtime më të thelluara të faktorëve që ndikojnë në zhvillimin e sektorit të ndërtimit në qarqe të ndryshme të Shqipërisë.

Për shkak të rëndësisë që ka ndërtimi në ndikimin mbi PBB-në, krijimin e vendeve të punës dhe rritjen e investimeve, është e domosdoshme që të analizohet dhe të vlerësohet roli i statistikave në këtë sektor. Statistikat, përfshirë ato mbi lejet e ndërtimit, ofrojnë një pasqyrë të qartë mbi dinamizmin e tregut dhe ndihmojnë në identifikimin e trendeve dhe nevojave për planifikim të ardhshëm. Ky informacion ndihmon në formulimin e politikave më efektive që mbështesin zhvillimin e qëndrueshëm dhe rritjen ekonomike.

REFERENCA

- EUROSTAT. (2024). Rregullorja (BE) 2019/2152 për Statistikat Evropiane të Biznesit
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R2152>
- INSTAT. (2024). Databaza Statistikore
<https://databaza.instat.gov.al:8083/pxweb/sq/DST>
- INSTAT. (2024). Raportet e Cilësisë
<https://www.instat.gov.al/al/dokumentimi/cil%C3%ABsia-statistikore/raportet-e-cil%C3%ABsis%C3%AB/>
- INSTAT. (2023). Vjetari Statistikor Rajonal 2023
https://www.instat.gov.al/media/12918/vjetari-statistikor-rajonal-2023_.pdf

1. HYRJE

Inovacioni në ndërmarrje është një element thelbësor për zhvillimin dhe rritjen e qëndrueshme të ekonomisë shqiptare. Ky proces është një motor kryesor i rritjes së konkurrencës dhe produktivitetit, i cili ndihmon ndërmarrjet të adaptohen ndaj ndryshimeve të shpejta në treg, duke krijuar mundësi të reja për zhvillim dhe mirëqenie.

Inovacioni ka një rol të rëndësishëm në përmirësimin e ekonomive dhe shoqërive, dhe kjo është veçanërisht e rëndësishme për vendet në zhvillim si Shqipëria. Inovacioni, në formën e përmirësimeve në produkte, procese, dhe modele biznesi, kontribuon drejtpërdrejtë në rritjen e produktivitetit dhe krijimin e mundësive të reja punësimi.

1.1 Rritja e Produktivitetit

Një nga mënyrat më të drejtpërdrejta se si inovacioni ndikon në rritjen ekonomike është rritja e produktivitetit. Nëpërmjet përdorimit të metodave të reja, si automatizimi i proceseve, dixhitalizimi i operacioneve dhe përdorimi i teknologjive moderne, ndërmarrjet mund të përmirësojnë efikasitetin e tyre operativ. Për shembull, duke implementuar teknologji të avancuara, si softëware për menaxhimin e burimeve, ndërmarrjet mund të reduktojnë kohën e nevojshme për prodhimin, të minimizojnë gabimet dhe të maksimizojnë shfrytëzimin e burimeve. Kjo ndikon direkt në rritjen e produktivitetit të punonjësve dhe në optimizimin e kostove të prodhimit. Rritja e produktivitetit është thelbësore për rritjen ekonomike të vendit, pasi një nivel më i lartë i produktivitetit nënkupton një përdorim më efikas të burimeve dhe një mundësi më të madhe për të konkuruar në tregjet ndërkombëtare.

1.2 Krijimi i Vendeve të Punës

Një tjetër aspekt i rëndësishëm i inovacionit është ndikimi i tij në krijimin e vendeve të reja të punës. Kur një ndërmarrje implementon ide inovative, shpesh kjo kërkon zgjerimin e operacioneve të saj, duke çuar në kërkesa për punonjës të rinj me aftësi të reja. Pavarësisht se në fillim mund të ketë një periudhë përshtatjeje dhe ristrukturimi, në afat të mesëm dhe afatgjatë, ky proces mund të rezultojë në hapjen e mundësive të punës në sektorë të rinj dhe në fusha teknologjike që nuk ekzistonin më parë. Për më tepër, inovacioni mund të sjellë krijimin e ndërmarrjeve të reja, duke përfshirë start-upe dhe biznese të vogla, të cilat gjithashtu krijojnë vende pune dhe mundësojnë zhvillimin e sektorëve të rinj ekonomikë. Kjo është veçanërisht e rëndësishme në kontekstin e Shqipërisë, ku është e nevojshme të diversifikohet ekonomia dhe të rritet numri i vendeve të punës për të siguruar mundësi zhvillimi për fuqinë punëtore.

2. INOVACIONI NË NDËRMARRJET SHQIPTARE

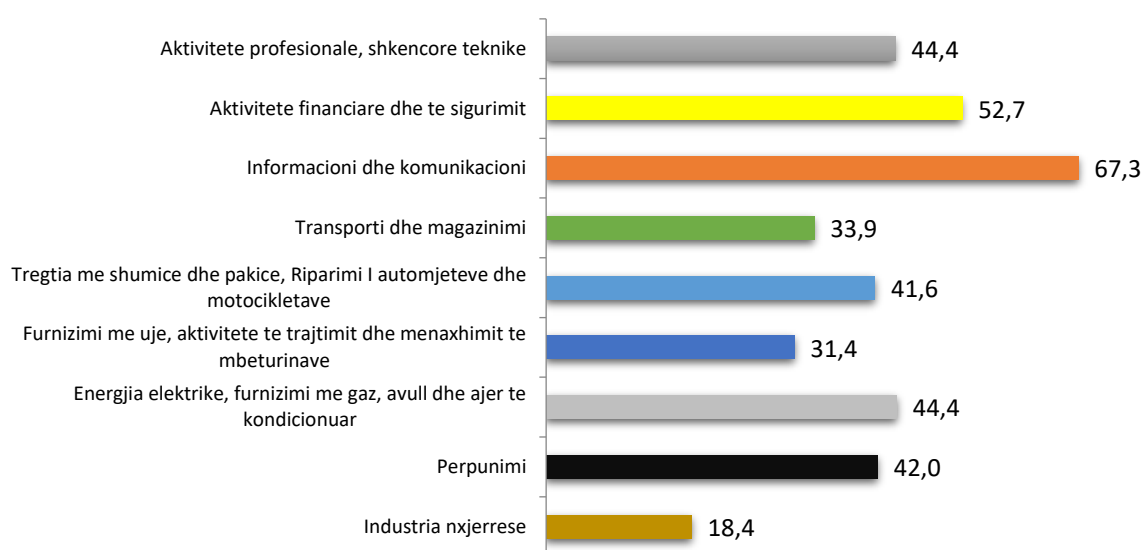
Në vendin tone, ashtu si dhe në vendet e tjera të Ballkanit Perëndimor apo Evropës, disa nga sfidat kryesore me të cilat përballen ndërmarrjet lidhur me Inovacionin lidhen me aspektin ekonomik, infrastrukturën apo me burimet njerëzore të kualifikuara.

Mungesa e financimeve: Si pasojë e vështirësive ekonomike dhe të mundësive të kufizuara financiare, shumë ndërmarrje nuk mund të investojnë në kërkime dhe zhvillim (K&ZH) apo në Inovacion. Kjo ndikon drejtpërdrejt në aftësinë e tyre për të zhvilluar produkte të reja dhe për të përmirësuar proceset ekzistuese

Infrastruktura e pamjaftueshme: Shumë ndërmarrje nuk kanë mundësi të investojnë në teknologji moderne dhe infrastrukturë që mund të mbështesë proceset inovative. Kjo do të ndikojë në efektivitetin dhe produktivitetin e ndërmarrjeve.

Nevoja për trajnim dhe aftësi më të avancuara: Mungesa e mundësive për zhvillimin e aftësive teknike dhe menaxheriale, është një tjetër barrierë që pengon përfaqimin e inovacionit në sektorët e ndryshëm të ekonomisë. Gjithashtu për të kryer një inovacion në proceset e prodhimit/shërbimit apo në produktet e tregtuara, ndërmarrjet duhet të kenë punonjës të kualifikuar duke ulur riskun e kostove të shtuara për kryerjen e këtij inovacioni.

Grafiku 1: Ndërmarrjet aktive në Inovacion sipas aktivitetit ekonomik, 2022 (%)

Burimi: INSTAT, Vrojtimi “Aktivitetet e Inovacionit në ndërmarrje, 2020 – 2022”

Në grafikun 1, janë paraqitur përqindjet e aktiviteteve inovative në sektorët e ndryshëm të ekonomisë³ shqiptare gjatë vitit 2022. Të dhënat pasqyrojnë një panoramë të qartë të përfshirjes së sektorëve të ndryshëm në procese për përmirësimin e produktivitetit dhe efikasitetit të operacioneve të tyre.

Në përgjithësi, sektorët si informacioni dhe komunikacioni dhe aktivitetet financiare dhe të sigurimit kanë shënuar përqindjet më të larta të angazhimit në aktivitete inovative, duke pasqyruar rëndësinë e teknologjisë dhe digjitalizimit në zhvillimin e mëtejshëm të ekonomisë shqiptare. Sektorët si industria nxjerrëse dhe furnizimi me ujë dhe trajtimi i mbeturinave, kanë shënuar përqindje më të ulëta, duke treguar mundësi për rritje të aktiviteteve inovative në këto fusha.

³ Nomenklatura e aktiviteteve ekonomike (NVE Rev.2) <https://www.instat.gov.al/media/1838/nve.pdf>

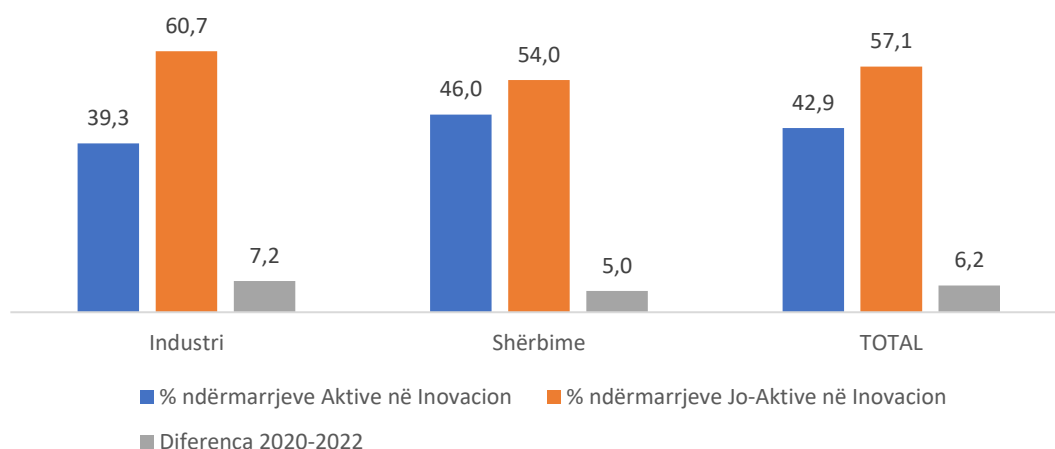
Tabela 1: Përqindja e ndërmarrjeve aktive në Inovacion sipas aktiviteteve ekonomike (NVE Rev.2), 2020-2022 (%)

Aktiviteti Ekonomik	(%) e ndërmarrjeve inovative
Informacioni dhe komunikacioni	67,3
Aktivitete financiare dhe te sigurimit	52,7
Energjia elektrike, furnizimi me gaz, avull dhe ajër te kondicionuar	44,4
Aktivitete profesionale, shkencore teknike	44,2
Industri përpunuese	42,0
Tregti me shumicë dhe pakicë, riparimi i automjeteve dhe motoçikletave	41,6
Transporti dhe magazinimi	33,9
Furnizimi me ujë, aktivitete të trajtimit dhe menaxhimit të mbeturinave	31,4
Industria nxjerrëse	18,4
Total	42,9

Burimi: INSTAT, Vrojtimi “Aktivitetet e Inovacionit në ndërmarrje, 2020 – 2022”

Bazuar në të dhënat e INSTAT, tabela 1, ndërmarrjet në Shqipëri kanë pasur një rritje të përfshirjes në aktivitetin inovativ ndërmjet periudhave 2018-2020 dhe 2020-2022, megjithatë, një pjesë e konsiderueshme e bizneseve mbeten ende të paangazhuara mjaftueshëm në inovacion.

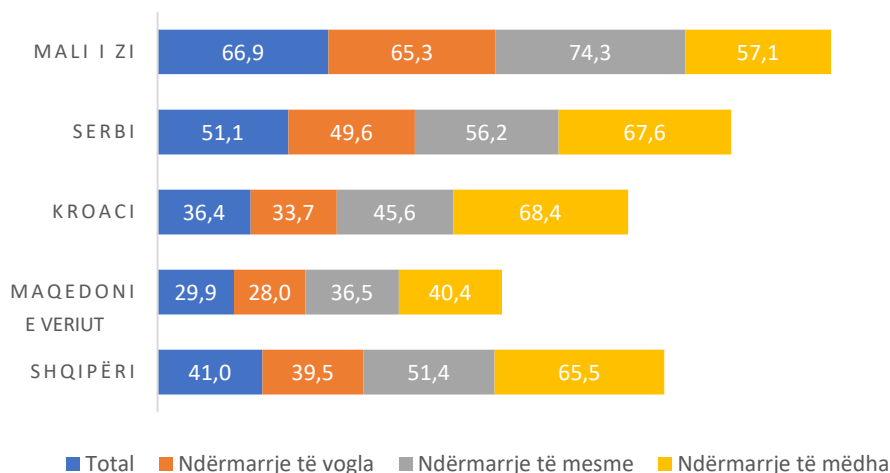
Grafiku 2: Ndërmarrjet aktive në Inovacion, 2022 (%)

Burimi: INSTAT, Vrojtimi “Aktivitetet e Inovacionit në ndërmarrje, 2020 – 2022”

Të dhënat e grafikut 2 tregojnë një në rritje të përfshirjes në aktivitetet inovative, me një ndryshim pozitiv nga vitet e mëparshme (rreth 6.2% më shumë ndërmarrje aktive në inovacion krahasuar me vitin 2020⁴).

Grafiku 3: Ndërmarrjet aktive në Inovacion, sipas madhësisë së ndërmarrjes, 2022 (%)

Burimi: Faqet zyrtare të Institucioneve të statistikave, llogaritje Instituti i Statistikave (INSTAT)

Referuar Grafikut 3, sipas të dhënave të INSTAT për Shqipërinë dhe të faqeve zyrtare të statistikave për vendet e tjera të rajonit, parqitet përqindja e ndërmarrjeve inovative sipas madhësisë së ndërmarrjes në pesë vende të ndryshme të Ballkanit Perëndimor, duke përfshirë Shqipërinë, Maqedoninë e Veriut, Kroacinë, Serbinë dhe Malin e Zi.

Të dhënat janë prodhuar sipas të njëjtës metodologji për periudhën 2020-2022, nëpërmjet vrojtimit statistikor mbi aktivitetin e Inovacionit në ndërmarrje, i cili kryhet një herë në dy vite dhe periudha e vrojtimit mbulon një periudhë 3-vjeçare. Vrojtimi ofron informacion të krahasueshëm mbi ndërmarrjet që zhvillojnë aktivitete inovacione produktesh dhe procesesh biznesi të prezantuara nga ndërmarrjet.

Vrojtimi mbi aktivitetet e Inovacionit në ndërmarrje kryhet në të gjitha vendet europiane dhe bazohet në përkufizime të harmonizuara ndërkombëtarisht, i cili lejon krahasime midis vendeve të ndryshme të rajonit, BE-së 27 si dhe vendeve EFTA. Të dhënat nga vrojtimi i Inovacionit në ndërmarrje në Shqipëri mblidhen dhe prodhohen sipas Rregullores Europiane⁵ si dhe udhëzimeve të përcaktuara në Manualin e Oslos si manual referencë për statistikën e Inovacionit në ndërmarrje. Të dhënat tregojnë një tendencë të qartë ku ndërmarrjet e mëdha janë më të prirura të investojnë në inovacion, me përqindje të larta të ndërmarrjeve inovative.

⁴ Në këtë artikull me të dhënat për vitin 2020, sipas të dhënave të publikuara nga INSTAT do ti referohemi vrojtimit [Aktiviteti i inovacionit në ndërmarrje, 2018-2020](#)

⁵ Rregullorja (BE) 2019/2152 e Parlamentit Europian dhe e Këshillit e datës 27 nëntor 2019 për statistikën europiane të biznesit, që shfuqizonë 10 akte ligjore në fushën e statistikave të biznesit; Rregullorja Zbatuese e Komisionit që përshtatet çdo dy vjet. Aktualisht në fuqi është Rregullorja Zbatuese e Komisionit (BE) 2022/1092 e datës 30 qershor 2022. Manuali Oslo 2018, botimi i katërt.

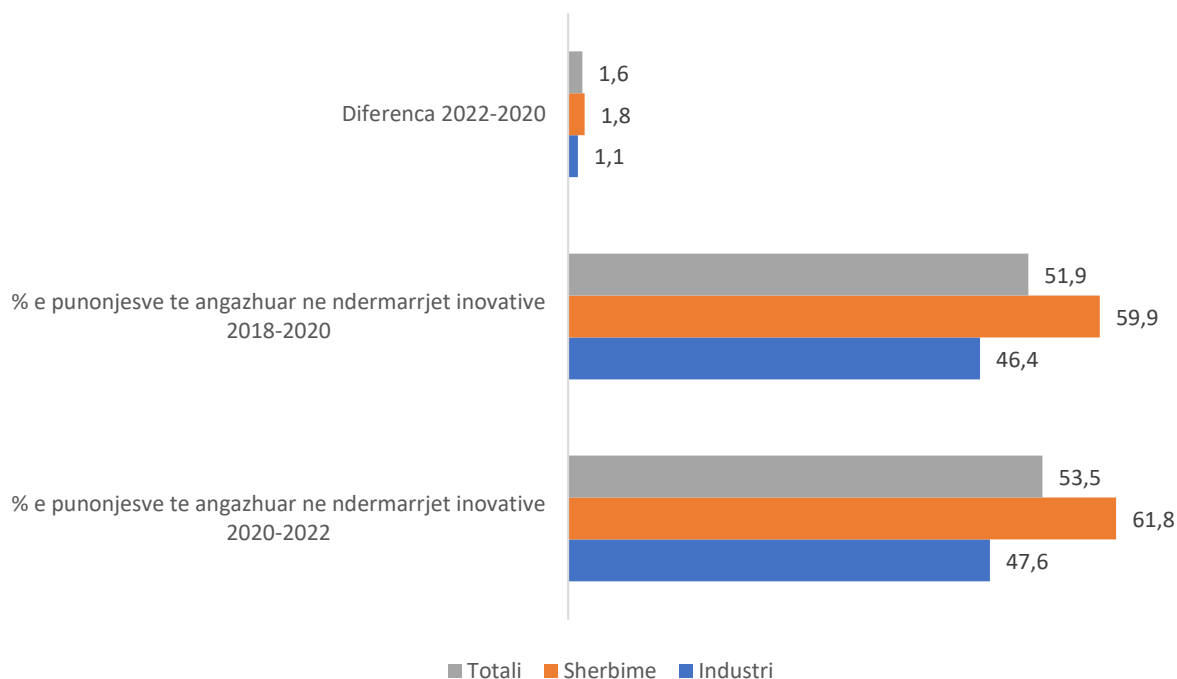
Në të gjitha vendet e Rajonit, pjesën më të madhe të ndërmarrjeve inovative e zënë ndërmarrjet e mëdha (me 250 e më shumë të punësuar), me mbi 40% të ndërmarrjeve, përveç Malit të Zi ku pjesën më të madhe e zënë ndërmarrjet e vogla (10-49 të punësuar) me 65,3%.

Në Shqipëri, përqindja e ndërmarrjeve të vogla inovative është më e ulët në krahasim me vendet e tjera të rajonit me 39,5% por krahasuar me vërtetimin paraardhës, vihet re se ndërmarrjet e vogla (10-49 të punësuar) kanë pësuar rritje të ndjeshme në aktivitetin e inovacionit me 7,4 pikë përqind rritje.

Ndërmarrjet e mesme kanë një përqindje të lartë inovacioni në Shqipëri (51,4%), duke lënë pas krahasuar me Maqedoninë e Veriut dhe Kroacinë. Nga ana tjetër, përqindja e ndërmarrjeve të mëdha inovative është 66,5% në Shqipëri, duke treguar se ato janë më të afta për të investuar në teknologji dhe zhvillim, ndryshe nga ndërmarrjet e vogla.

Të dhënat theksojnë rëndësinë e madhësisë së ndërmarrjes në mundësitë për implementimin e inovacioneve si dhe pasqyron sfidat që ndodhen për ndërmarrjet e vogla në Shqipëri dhe rajon.

Grafiku 4: Punonjës të angazhuar në ndërmarrjet inovative sipas aktivitetit ekonomik, (%)

Burimi: INSTAT, Vërtetimi “Aktivitetet e inovacionit në ndërmarrje, 2020 – 2022”

Sipas të dhënave nga INSTAT, grafiku 4, përqindja e punonjësve të angazhuar në ndërmarrje inovative ka pësuar një rritje të lehtë nga viti 2020 në vitin 2022. Në sektorin e industrisë, 47,6% e punonjësve janë të angazhuar në aktivitete inovative, me një rritje prej 1,2 % krahasuar me vitin 2020, ku kjo shifër ishte 46,4%. Në sektorin e shërbimeve, kjo rritje është më e madhe, me 61,8% të punonjësve të angazhuar në ndërmarrje inovative në vitin 2022, duke shënuar një rritje prej 1,9 % nga viti 2020. Në total, përqindja e punonjësve të angazhuar në ndërmarrje inovative arrin 53,5%, duke pasur një rritje prej 1,6% në krahasim

me dy vitet e mëparshme. Kjo tregon një tendencë pozitive të rritjes së përfshirjes së punonjësve në proçese inovative dhe zhvillimin e sektorëve të ndryshëm të ekonomisë.

3. INOVACIONI NË PRODUKTE DHE PROÇESE BIZNESI

Bazuar në Manualin e Oslos, përkufizimet që lidhen me llojet e inovacionit në produkte dhe në proçese vijojnë si më poshtë:

3.1 Inovacion produkti: Është prezantimi i një malli apo shërbimi që është i ri ose i përmirësuar dhe që ndryshon ndjeshëm nga mallrat ose shërbimet e mëparshme të ndërmarrjes. Ai përfshin ndryshime të rëndësishme të konstruktit të mallrave. Përfshihen rishitjet e thjeshta të mallrave të reja dhe ndryshimet e një natyre vetëm estetike.

3.2 Inovacion procesi biznesi: Është një proces biznesi i ri ose i përmirësuar për një ose më shumë funksione biznesi që ndryshojnë ndjeshëm nga proceset e mëparshme të biznesit të ndërmarrjes dhe i cili është zbatuar brenda firmës. Inovacionet e procesit të biznesit përfshijnë metoda të reja ose të përmirësuara, për prodhimin e mallrave ose ofrimin e shërbimeve; shpërndarjes, furnizimit ose logjistikës; komunikimin dhe përpunimin e informacionit; kontabilitetit dhe operacioneve të tjera administrative; praktika biznesi për organizimin e proçedurave ose marrëdhënieve me jashtë; organizimit të përgjegjësisë në punë, vendimmarrjes dhe menaxhimit të burimeve njerëzore, marketingut për promovim, paketim, çmim, vendosje të produktit ose shërbime pas shitjes.

Sipas të dhënave të vrojtimit statistikor të INSTAT për periudhën 2020 - 2022, dallimi midis sektorëve në këtë fushë është i qartë, duke reflektuar nevojat dhe mundësitë që ofron secili sektor.

3.3 Inovacioni produkti

Sipas të dhënave të INSTAT, 22,3% e ndërmarrjeve industriale janë aktive në zhvillimin e produkteve të reja ose përmirësimin e atyre ekzistuese. Ky është një tregues i rëndësishëm për sektorin industrial, ku shpesh fokusi është më i madh në përmirësimin e proçeseve dhe efikasitetit.

Ndërsa në sektorin e shërbimeve, 28,6% e ndërmarrjeve janë aktive në inovacionin e produkteve, një shifër që tregon një angazhim më të madh për diversifikimin dhe përmirësimin e ofertës së shërbimeve për konsumatorët.

Në total, 25.6% e të gjitha ndërmarrjeve në Shqipëri janë të angazhuara në inovacionin e produkteve, një shifër që tregon një prirje të përgjithshme për të përmirësuar produktet dhe për të rritur konkurrencën në treg.

3.4 Inovacioni në proceset e biznesit

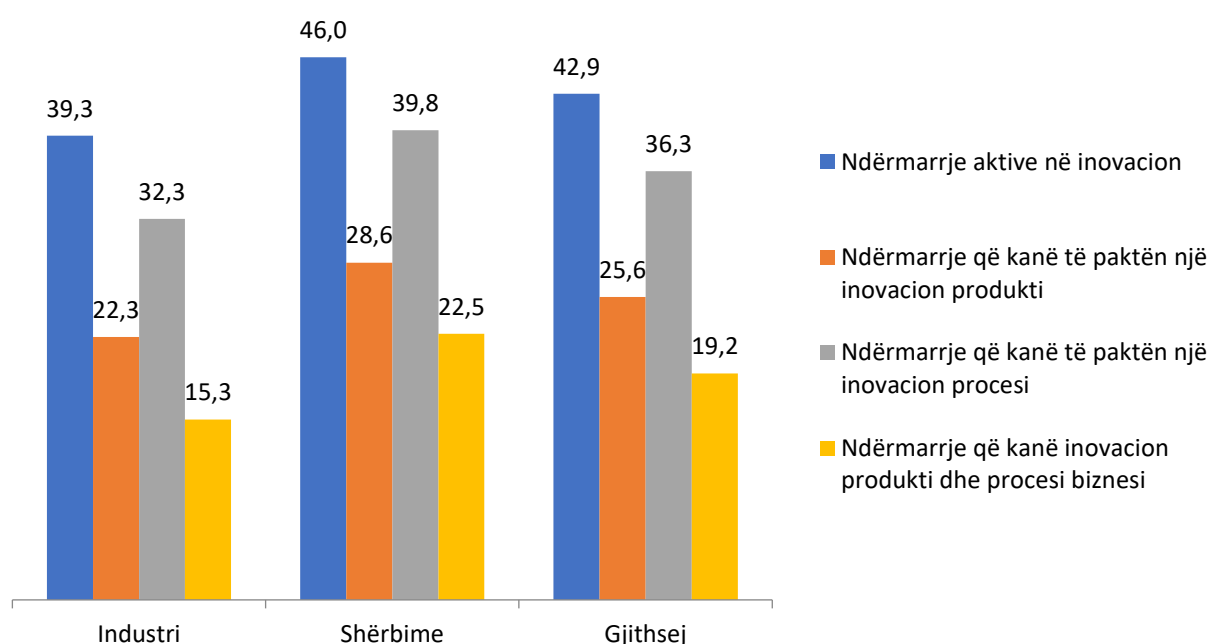
Për sa i përket inovacionit në proceset e biznesit, të dhënat tregojnë se ky aspekt është më i përhapur se sa inovacioni i produkteve. Inovacionet në proceset e biznesit ndikojnë drejtpërdrejtë në përmirësimin e efikasitetit dhe cilësisë së operacioneve, duke çuar në uljen e kostove dhe përmirësimin e cilësisë së shërbimeve dhe produkteve.

Bazuar në të dhënat e INSTAT (shiko grafikun 5 dhe tabelën 2) në sektorin industrial, 32,3% e

ndërmarrjeve janë aktive në inovacionin e proceseve, ndërsa në sektorin e shërbimeve, 39,8% e ndërmarrjeve janë të angazhuara në këtë fushë. Kjo pasqyron faktin se shërbimet kanë një mundësi më të madhe për të përmirësuar procese dhe ofrimin e shërbimeve të reja, përmes adoptimit të teknologjive moderne dhe menaxhimit më efikas.

Në total, 36,3% e të gjitha ndërmarrjeve janë aktive në inovacionin e proceseve, një shifër që tregon se shumë biznese po investojnë në përmirësimin e operacioneve të brendshme për të rritur produktivitetin dhe cilësinë.

Grafiku 5: Përqindja e ndërmarrjeve aktive në Inovacion sipas sektorëve ekonomikë dhe llojit të Inovacionit, 2020-2022 (%)

Burimi: INSTAT, Vrojtimi "Aktivitetet e Inovacionit në ndërmarrje, 2020 – 2022"

Tabela 2: Përqindja e ndërmarrjeve aktive në Inovacion sipas sektorëve ekonomikë dhe llojit të Inovacionit, 2020-2022 (%)

	Ndërmarrje aktive në inovacion	Ndërmarrje që kanë të paktën një inovacion produkti	Ndërmarrje që kanë të paktën një inovacion procesi	Ndërmarrje që kanë inovacion produkti dhe proces biznesi
Industri	39,3	22,3	32,3	15,3
Shërbime	46,0	28,6	39,8	22,5
Gjithsej	42,9	25,6	36,3	19,2

Burimi: INSTAT, Vrojtimi "Aktivitetet e Inovacionit në ndërmarrje, 2020 – 2022"

4. NDËRMARRJET ME INOVACION PRODUKTI TË NGJASHËM ME TREGUN

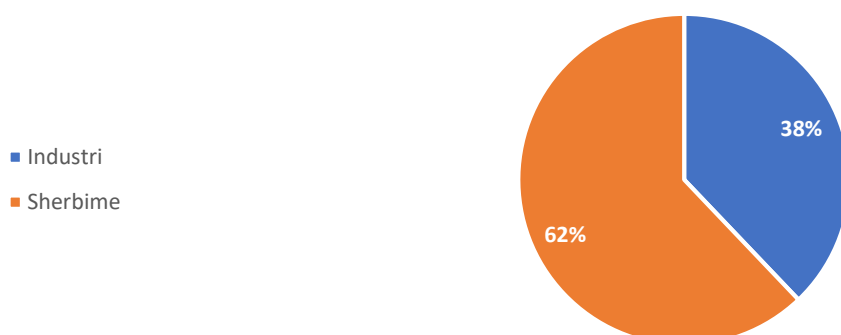
Një aspekt tjetër i rëndësishëm i inovacionit të produkteve, është zhvillimi i produkteve që janë të ngjashme me ato që ekzistojnë tashmë në treg. Kjo mund të ndihmojë ndërmarrjet të adaptohen më shpejt me kërkesat e tregut dhe të rrisin konkurrencën. Sipas të dhënave të INSTAT në vërtetimin e zhvilluar me periudhë referuese 2020-2022, 69% e ndërmarrjeve në sektorin industrial janë të angazhuara në zhvillimin e produkteve të ngjashme me ato që janë tashmë të pranishme në treg. Kjo tregon se shumë kompani industriale po përpiqen të adaptojnë produkte për t'u përshtatur me kërkesat e konsumatorëve dhe tendencat e tregut, në vend që të krijojnë produkte tërësisht të reja.

Në sektorin e shërbimeve përqindja është më e lartë, me 76,4% të ndërmarrjeve që zhvillojnë produkte të ngjashme me ato ekzistuese në treg, duke reflektuar një tendencë më të madhe për të diversifikuar dhe ofruar shërbime të reja për konsumatorët.

Në total, 73,4% e ndërmarrjeve janë të angazhuara në zhvillimin e produkteve që janë të ngjashme me ato që ekzistojnë në treg, një shifër që tregon se shumë ndërmarrje po synojnë të rrisin konkurrencën dhe të përmirësojnë ofertën e tyre në tregun shqiptar.

Grafiku 6, paraqet strukturën e shpërndarjes së ndërmarrjeve me inovacion produkti të ngjashëm me tregun, bazuar në të dhënat e INSTAT për periudhën 2020-2022, ku vihet re se peshën më të madhe e zë sektori i shërbimeve me 62% ndërsa 38% e zënë ndërmarrjet në sektorin e industrisë.

Grafiku 6: Shpërndarja në % e ndërmarrjeve me inovacion produkti të ngjashëm me tregun, 2020-2022 (%)

Burimi: INSTAT, Vërtetimi “Aktiviteti i Inovacionit në ndërmarrje, 2020 – 2022”

5. PËRFUNDIME

Aplikimi i strategjive dhe masave për aktivitetin inovativ në ndërmarrjet shqiptare është një sfidë komplekse dhe e vështirë e cila kërkon monitorim dhe informacion në mënyrë të vazhdueshme. Inovacioni është një nga motorët kryesorë për zhvillimin ekonomik të Shqipërisë, duke ofruar mundësi të mëdha për rritjen e produktivitetit, përmirësimin e konkurrencës në treg, si dhe krijimin e vendeve të reja të punës. Megjithatë, ndërmarrjet shqiptare vazhdojnë të përballen me një sërë sfidash apo pikëpyetje që i pengojnë të shfrytëzojnë në mënyrë të plotë potencialin e Inovacionit në ndërmarrjet e tyre. Pavarësisht përparimeve të dukshme në sektorët e shërbimeve dhe industrisë, si dhe disa investimeve të rëndësishme në teknologji vihet re se në ndërmarrjet shqiptare kanë më tepër potencial për të zhvilluar produkte apo procese biznesi inovative dhe te konkurueshme me vendet e tjera të rajonit apo Europës. Zhvillimi i kapaciteteve njerëzore nëpërmjet trajnimeve apo mësimi të metodave kërkimore për të paraprirë një inovacion në ndërmarrjet e tyre mund të jetë një faktor i rëndësishëm për të krijuar një mjedis më të përshtatshëm që të inkurajojë dhe lehtësojë proceset e inovacionit, duke siguruar një bazë të qëndrueshme për zhvillimin ekonomik afatgjatë.

REFERENCA

- Eurostat. (2018). Oslo Manual
- INSTAT. (2020-2022). Inovacioni në Ndërmarrje. Retrieved from Instituti i Statistikave, INSTAT: <https://www.instat.gov.al/>
- KE. (27 nëntor 2019). Rregullorja (BE) 2019/2152 e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit për statistikat evropiane të biznesit, që shfuqizon 10 akte ligjore në fushën e statistikave të biznesit;
- Statistikat Zyrtare të Greqisë. (2020-2022). Retrieved from <https://www.statistics.gr/en/home/>
- Statistikat Zyrtare të Kroacisë. (2020-2022). Retrieved from Croatian Bureau of Statistics: https://web.dzs.hr/default_e.htm
- Statistikat Zyrtare të Malit të Zi. (2020-2022). Retrieved from <https://www.monstat.org/eng/>
- Statistikat Zyrtare të Maqedonisë së Veriut. (2020-2022). Retrieved from https://www.stat.gov.mk/default_en.aspx
- Statistikat Zyrtare të Serbisë. (2020-2022). Retrieved from Statistical Office of the Republic of Serbia: <https://www.stat.gov.rs/en-US>

ECURIA E TREGUESVE TË ENERGISË ELEKTRIKE NË VITE

Brendon Tomini¹

Abstrakt

Artikulli ofron një analizë të ecurisë së treguesve të energjisë elektrike në Shqipëri, duke përfshirë energjinë në dispozicion, prodhimin vendas, hidrocentralet dhe prodhuesit fotovoltaike. Fokusi është në diversifikimin e burimeve të energjisë dhe reduktimin e varësisë nga burimet tradicionale, për të përmbushur kërkesat për energji të pastër dhe të qëndrueshme. Në këtë kuadër, energjia elektrike është një faktor kyç për zhvillimin ekonomik dhe përmirësimin e kushteve të jetesës, duke ndikuar drejtpërdrejt në rritjen e industrive, krijimin e mundësive të reja të punës dhe sigurimin e energjisë për sektorë të tjerë kyç si arsimi, shëndetësia dhe transporti. Përballë sfidave globale si ndryshimet klimatike dhe rritja e kërkesës për energji të rinovueshme, ky artikull thekson rëndësinë e zhvillimit të burimeve alternative si një mjet për të përmbushur kërkesat e energjisë, duke arritur një bilanc më të qëndrueshëm dhe më efikas ndërmjet zhvillimit ekonomik dhe mbrojtjes së mjedisit.

Qëllimi i artikullit është të ofrojë një pasqyrë të detajuar të strukturës dhe dinamikës së sektorit të energjisë në Shqipëri, duke analizuar prodhimin, konsumimin dhe menaxhimin e energjisë elektrike, si dhe vlerësimin e efikasitetit dhe humbjeve në rrjetin e shpërndarjes dhe transmetimit. Artikulli shqyrton gjithashtu investimet në infrastrukturë dhe sfidat e integritetit të burimeve të rinovueshme. Pjesë e analizës është edhe vlerësimi i konsumit të energjisë nga konsumatorët familjarë dhe jo familjarë, për të kuptuar ndryshimet në kërkesë dhe efikasitetin e shpërndarjes. Objektivi është të ofrohet një kuptim i thelluar i mundësive dhe sfidave të sektorit të energjisë, me qëllim zhvillimin e një sistemi energjetik të qëndrueshëm dhe eficient.

Fjalët kyçe: Energji në dispozicion, Prodhimi neto vendas, Prodhues të pavarur, private dhe koncesionare, Prodhuesit fotovoltaike.

1. Instituti i Statistikave: btomini@instat.gov.al

HYRJE

Në këtë artikull të dhënat statistikore i referohen periudhës 5-vjecare 2019-2023. Artikulli përbëhet nga pesë seksione kryesore për të ofruar një pasqyrë të plotë të sistemit energjetik nga energjia në dispozicion dhe prodhimi neto vendas, import-eksporti dhe prodhuesit fotovoltaike, ndikimi i shkëmbimit të energjisë elektrike në ekonominë e vendit, faktorët e konsumit dhe humbjet në rrjet, dhe gjithashtu përdorimin e energjisë nga konsumatorët familjarë dhe jo-familjarë, për të kuptuar më mirë ndikimin e këtyre elementeve në efikasitetin dhe funksionimin e sistemit energjetik.

Seksioni i parë, jep informacion për tre aspekte kryesore të energjisë në një ekonomi: energjinë në dispozicion e cila tregon sasinë totale të energjisë që është e disponueshme për përdorim në vendin tonë. Prodhimin neto vendas, sasinë e energjisë që prodhohet brenda vendit pas ndarjes nga energjia që është konsumuar ose përdorur për prodhimin e mëtejshëm dhe informacion për energjinë e importuar dhe eksportuar.

Seksioni i dytë, shpreh analizën e shkëmbimit të energjisë elektrike, diferencës ndërmjet eksportit dhe importit bruto të energjisë elektrike, i cili është një tregues i rëndësishëm i shkëmbimit të energjisë dhe ndikimit të tij në ekonominë e vendit.

Seksioni i tretë, tregon faktorët e konsumit të energjisë elektrike, humbjet në rrjet, dhe përdorimin e energjisë nga konsumatorët. Këta elementë janë thelbësorë për të kuptuar mënyrën si energjia elektrike menaxhohet dhe shpërndahet nga prodhuesit te konsumatorët dhe ndikimin e tyre në efikasitetin e sistemit energjetik.

Seksioni i katërt, përmban informacion mbi prodhimin e energjisë fotovoltaike, duke analizuar rritjen e kapacitetit, inovacionet, dhe ndikimin në tregun e energjisë elektrike. Ndryshimet në pjesëmarrjen e tregut dhe ndikimi në ofertën e përgjithshme të energjisë elektrike. Risetë në teknologjitë fotovoltaike: përmirësime në efikasitet dhe performancë.

Seksioni i pestë fokusohet në përdorimin e energjisë nga konsumatorët familjarë dhe jo-familjarë. Ky seksion analizon modelet e konsumit të energjisë për këto dy grupe dhe shqyrton ndikimin e tyre në kërkesën e përgjithshme për energji.

1. METODOLOGJIA

Qëllimi i këtij artikulli është të analizojë dhe të ofrojë një pasqyrë të detajuar mbi ecurinë e treguesve të energjisë elektrike për periudhën 5-vjeçare 2019-2023. Studimi fokusohet në aspektet kryesore të energjisë elektrike, duke përfshirë energjinë në dispozicion, prodhimin neto vendas, shkëmbimin e energjisë elektrike, prodhuesit fotovoltaike dhe përdorimin nga konsumatorët. Të dhënat statistikore janë marrë nga Instituti i Statistikave (INSTAT), duke u përqendruar në bilancin e energjisë elektrike vjetore. Për këtë studim është përdorur një analizë e thelluar e të dhënave të mbledhura, të dhënat janë grumbulluar dhe analizuar për periudhën 2019-2023 për të vlerësuar ndryshimet dhe tendencat në ecurinë e treguesve të energjisë elektrike. Analiza është realizuar përmes një qasjeje statistikore dhe krahasuese për secilin seksion të studimit. Në këtë mënyrë janë identifikuar dhe interpretuar ndryshimet dhe trendet në të dhëna. Variablat e përdorur janë:

Energji në dispozicion i referohet sasisë së energjisë elektrike të prodhuar nga prodhimi vendas i energjisë elektrike plus sasisë së importuar (përfshirë këmbimet) minus sasisë së eksportuar (përfshirë këmbimet). Prodhimi neto vendas llogaritet si shumë e sasisë bruto të energjisë elektrike të prodhuar nga të gjithë prodhuesit në vend si prodhimi i hidrocentraleve, termocentraleve dhe prodhuesit e tjerë duke zbritur konsumin dhe humbjet vetjake në prodhim.

Prodhues të pavarur privatë dhe koncesionarë u referohen prodhuesve private të energjisë elektrike të cilët në rastin e Shqipërisë përbëhen nga impiante ish-publike të privatizuara ose impiante të ndërtuara nga subjektet private vendase apo të huaja përmes kontratave koncesionare me Republikën e Shqipërisë. Këta prodhues lidhen direkt në sistemin e transmetimit dhe licensohen nga Enti Rregullator i Energjisë (ERE) dhe mund të shesin kapacitete ose energji OST-së dhe OSSH-së, për të mbuluar humbjet në sistemin e transmetimit dhe shpërndarjes, si edhe tek klientë të tjerë.

Prodhues fotovoltaike është një term që i referohet kompanive ose individëve që janë të angazhuar në prodhimin e paneleve fotovoltaike, të cilat konvertojnë dritën e diellit në energji elektrike. Këta prodhues ndihmojnë në zhvillimin dhe shpërndarjen e teknologjive që mbështesin energjinë e rinovueshme dhe kontribuojnë në krijimin e burimeve të qëndrueshme energjetike.

2. ENERGJI NË DISPOZICION, PRODHIMI NETO VENDAS, IMPORTI DHE EKSPORTI BRUTO

Të dhënat për periudhën 2019-2023 tregojnë variacione të dukshme në sektorin e energjisë, me rritje dhe ulje të konsiderueshme në disa tregues kryesorë, të cilat pasqyrojnë zhvillimet e sektorit të energjisë gjatë kësaj periudhe. Këto ndryshime janë të lidhura me faktorë të ndryshëm, përfshirë ndryshimet në kërkesën për energji, zhvillimin e kapaciteteve të prodhimit dhe përmirësimin e vetë-mjaftueshmërisë energjetike. Energjia në dispozicion ka shfaqur variacione të konsiderueshme gjatë periudhës 2019-2023. Pas një rënije të vogël prej 0,3% në vitin 2020, energjia në dispozicion ka shënuar një rritje të dukshme në vitin 2021, me një rritje prej 10,5% krahasuar me vitin 2019. Ky vit ka shënuar një rritje të konsiderueshme të prodhimit dhe importeve të energjisë, duke reflektuar një kërkesë të lartë për energji dhe një mundësi për të rritur kapacitetet.

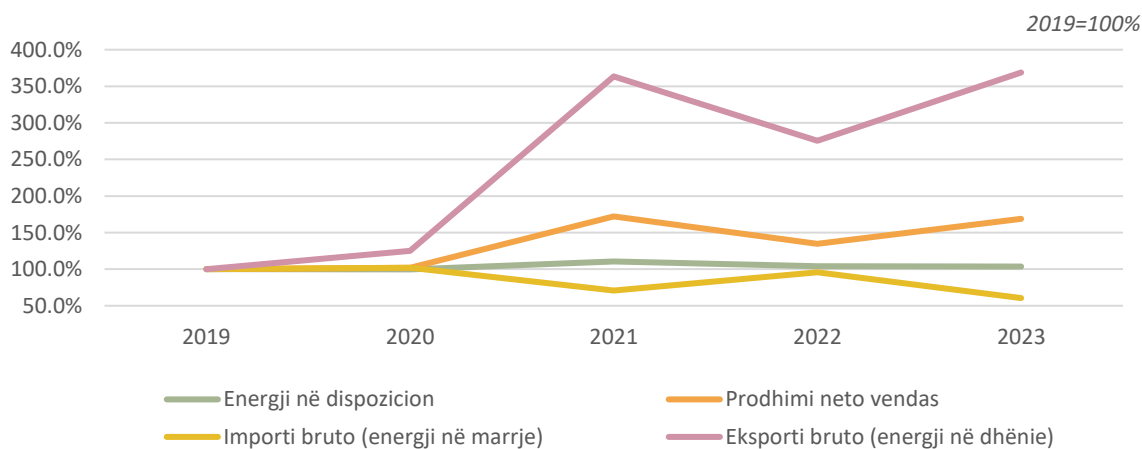
Prodhimi neto vendas ka pasur një rritje të dukshme në vitin 2021, ku u regjistrua një rritje prej 72,1% krahasuar me vitin 2019. Ky vit shënoi kulmin e rritjes së prodhimit të energjisë në vend, duke reflektuar përmirësimin e infrastrukturës dhe zgjerimin e kapaciteteve të prodhimit, si dhe mundësitë më të mira për të ofruar energji për konsum.

Importet bruto janë ndikuar në mënyrë të dukshme nga zhvillimet në prodhimin vendas dhe kërkesën për energji. Në vitin 2020, importet e energjisë janë rritur me 2%, një vit i karakterizuar nga sfidat e lidhura

me pandeminë globale të COVID-19, duke çuar në një kërkesë të shtuar për energji nga jashtë. Në vitin 2023, importet janë ulur me 39,5% krahasuar me vitin 2019, duke reflektuar një përmirësim të mëtijshëm në vetë-mjaftueshmëri dhe një kërkesë më të ulët për energji të importuar.

Eksportet bruto kanë shënuar një rritje të jashtëzakonshme në vitin 2021, me një rritje prej 263,5% krahasuar me vitin 2019. Ky vit ka shënuar një rritje rekord të kërkesës ndërkombëtare për energji, dhe eksportet e energjisë shqiptare arritën nivele të papara më parë. Në përmbljedhje, vitet që kanë pasur rritje dhe ulje të mëdha janë 2021 dhe 2023, me vitin 2021 që shënon kulmin e rritjes për shumicën e treguesve dhe 2023 që reflekton një stabilizim të përgjithshëm dhe përmirësim të bilancit energjetik. Rritja e prodhimit, eksportit, dhe përmirësimi i vetë-mjaftueshmërisë janë disa nga zhvillimet më të rëndësishme të këtij sektori gjatë periudhës, duke reflektuar një transformim të dukshëm në industrinë e energjisë. Në grafikun 1 paraqitet përqindja e ecurisë së treguesve për periudhën 2019-2023.

Grafiku 1: Energji në dispozicion, Prodhimi neto vendas, Importi dhe Eksporti bruto

Burimi: INSTAT

3. SHKËMBIMI I ENERGISË ELEKTRIKE

Të dhënat për periudhën 2019-2023 tregojnë variacione të konsiderueshme në importet, eksportet dhe shkëmbimin e energjisë, të cilat pasqyrojnë ndryshimet në kërkesën dhe prodhimin energjetik gjatë kësaj periudhe. Rritjet dhe uljet e mëdha janë kryesisht të ndikuara nga faktorë të brendshëm, si prodhimi vendas dhe kërkesa, si dhe faktorë të jashtëm, si kërkesa ndërkombëtare për energji.

Importet bruto kanë pësuar një ulje të theksuar në vitin 2023, ku importet ranë në 1.255 GWh, një ulje e konsiderueshme krahasuar me vitin 2022 ku kishte një rënie prej 133 GWh. Ky ndryshim i madh pasqyron një përmirësim të dukshëm në bilancin e energjisë, me një kërkesë të ulur për energji të importuar dhe një rritje të prodhimit vendas që ka ndihmuar në mbulimin e nevojave për energji.

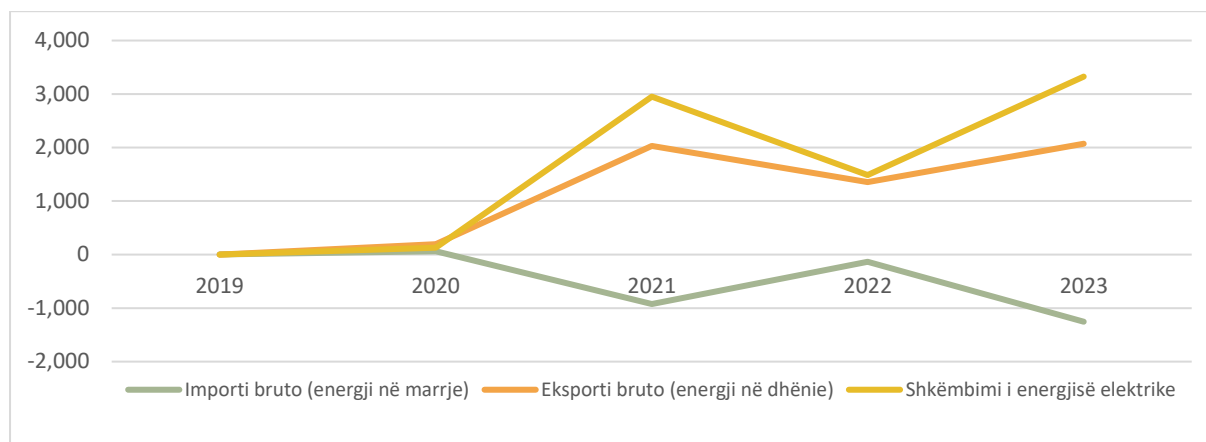
Eksportet bruto kanë pasur një rritje të shpejtë në vitin 2023, duke arritur 2.071 GWh, që është niveli më i lartë i periudhës 2019-2023. Kjo rritje është ndikuar nga kërkesa e lartë ndërkombëtare dhe zgjerimi i kapaciteteve për prodhimin e energjisë.

Shkëmbimi i energjisë ka pasur një rritje të madhe në vitin 2023, ku arriti 3.326 GWh, duke shënuar kulmin e periudhës për aktivitetet ndërkufitare. Ky vit është shoqëruar me një kërkesë të lartë për energji dhe zhvillime të fuqishme në tregjet ndërkombëtare të energjisë.

Vitet 2021 dhe 2023 kanë shënuar rritjet më të mëdha për eksportet, importet dhe shkëmbimin e energjisë, ndërsa vitin 2022 mund ta konsiderojmë vitin me uljen më të madhe për këto tregues, duke reflektuar një vit të stabilizuar pas rritjes së papritur të kërkesës në vitin 2021. Periudha pas 2021 ka pasur një rikuperim të qëndrueshëm, duke treguar forcimin e sektorit energjetik dhe një balancim më të mirë midis kërkesës dhe furnizimit. Grafiku 2 tregon variacionet në shkëmbimin e energjisë elektrike gjatë periudhës 2019-2023.

Grafiku 2: Shkëmbimi i Energjisë Elektrike

GWh

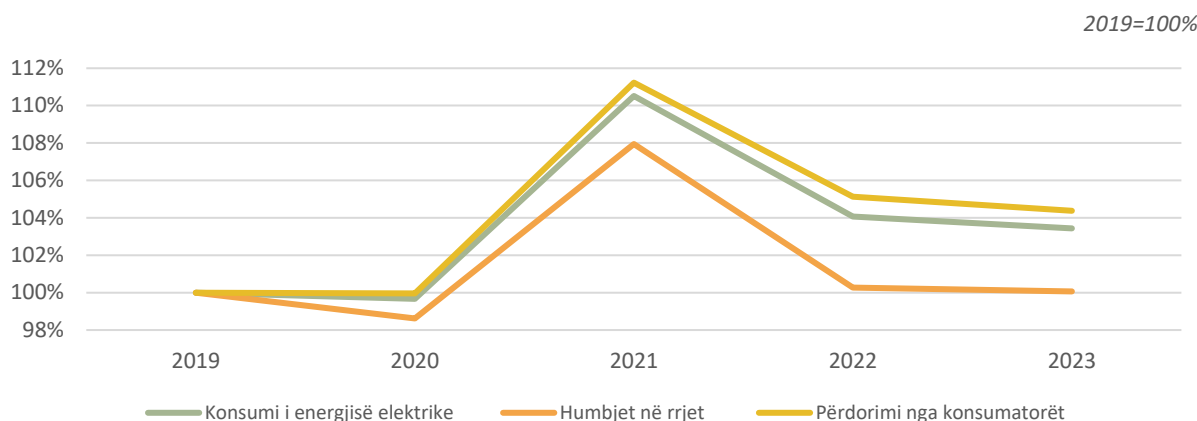

Burimi: INSTAT

4. KONSUMI ENERGJISË ELEKTRIKE, HUMBJET NË RRJET DHE PËRDORIMI NGA KONSUMATORET

Të dhënat për konsumin e energjisë elektrike gjatë periudhës 2019-2023 tregojnë ndryshime të ndjeshme, me rritje dhe ulje të konsumit dhe humbjeve në rrjet, të cilat pasqyrojnë ndryshimet në kërkesën e energjisë dhe përmirësimin e efikasitetit të sistemit energjetik. Konsumi i energjisë elektrike ka pasur rritjen më të madhe në vitin 2021, me 11% rritje krahasuar me vitin 2019, duke arritur në 111% të nivelit të vitit bazë. Pas kësaj periudhe, konsumi ka pësuar ulje të vogël në vitin 2022 dhe 2023. Ky stabilizim tregon një kërkesë të qëndrueshme për energji, me një rritje të përkohshme në 2021, e cila pasoi me një stabilizim në nivele më të ulëta. Humbjet në rrjet kanë pasur një ulje të vogël në vitin 2020, ku ranë në 99%, duke reflektuar një përmirësim të vogël krahasuar me vitin 2019. Megjithatë, viti 2021 shënoi një rritje të humbjeve në rrjet me 8%, duke arritur në 108% të nivelit të vitit 2019.

Viti 2021 ishte viti me rritjen më të madhe për konsum, humbje dhe përdorim, ndërsa 2022 dhe 2023 kanë pasur ulje të lehta në konsum dhe humbje, duke treguar një stabilizim pas periudhës së rritjes. Ky stabilizim tregon një kërkesë të qëndrueshme për energji dhe përmirësim të efikasitetit të rrjetit pas rritjes përkohshme në vitin 2021. Në të njëjtën kohë, humbjet në rrjet kanë mbetur relativisht të qëndrueshme pas periudhës së rritjes, të ilustruar në Grafikon 3.

Grafiku 3: Konsumi energjisë elektrike, humbjet në rrjet dhe përdorimi nga konsumatorët

Burimi: INSTAT

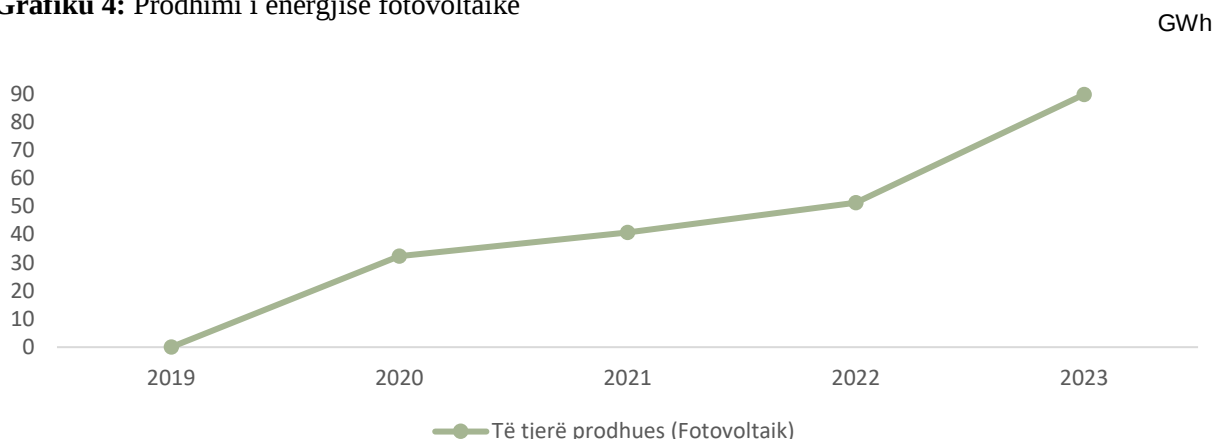
5. PRODHIMI I ENERGJISË FOTOVOLTAIKE

Në vitin 2020, prodhimi fillon të shfaqet me 32 GWh. Kjo rritje tregon një fillim të rëndësishëm për sektorin fotovoltaik, i cili mund të jetë rezultat i mbështetjes për energjinë rinovueshme dhe investimeve në infrastrukturë. Krahasuar me vitin 2019, ky është një avancim i konsiderueshëm, duke e shfaqur energjinë fotovoltaike si një alternativë të përshtatshme. Në vitin 2021 prodhimi vazhdon të rritet, duke arritur në 41 GWh. Kjo rritje e vazhdueshme tregon se investimet në teknologji fotovoltaike po japin fryte. Krahasuar me vitin 2020, rritja me 9 GWh në 2021 është një tregues i qartë i angazhimit të sektorit për të përmirësuar kapacitetet dhe për të rritur ndjeshëm prodhimin e energjisë diellore. Në vitin 2022 prodhimi arrin në 51 GWh, një rritje prej 10 GWh nga viti i kaluar. Kjo tregon se vazhdon trendi pozitiv, me një rritje të stabilizuar në investime dhe zhvillime teknologjike. Krahasuar me vitin 2019, rritja është gjithsej 51 GWh, duke treguar një transformim të dukshëm në sektorin e energjisë rinovueshme.

Vitin e fundit 2023, prodhimi arrin 90 GWh, një rritje e jashtëzakonshme krahasuar me vitin e mëparshëm 2022 duke shënuar një rritje prej 39 GWh. Kjo përfaqëson një avancim të madh dhe dëshmon se energjia fotovoltaike po bëhet një burim kryesor energjie. Krahasuar me vitin bazë 2019, kjo është një rritje e konsiderueshme. Në përgjithësi, viti 2023 shënon një pikë kthese për energjinë fotovoltaike, duke e vendosur atë në një pozitë të fortë si një burim energjie kyçe në përpjekjet për një të ardhme më të qëndrueshme. Ky rezultat pozitiv jep shpresë për vazhdimin e rritjes në vitet e ardhshme dhe tregon potencialin e madh që ka sektori i energjisë diellore. Rritja e interesit për energjinë diellore ka çuar në adoptimin e teknologjive të reja, si sistemet e ruajtjes dhe kombinimi me burime të tjera të rinovueshme. Avancimet në dizajnin e paneleve dhe ruajtjen e energjisë kanë përmirësuar efikasitetin dhe besueshmërinë e sistemeve fotovoltaike, duke mundësuar integrimin e qëndrueshëm në rrjet. Ky zhvillim tregon potencialin e madh të sektorit, me kapacitete në rritje dhe një interes të shtuar nga tregjet globale, duke e pozicionuar energjinë fotovoltaike si një pjesë kyçe të qëllimeve për energji të qëndrueshme. Në përfundim, viti 2023 tregon një perspektivë të ndritshme për energjinë fotovoltaike, me rritje të prodhimit dhe angazhim të vazhdueshëm për zhvillimin e këtij sektori. Ky trend ofron mundësi për transformimin e prodhimit dhe konsumit të energjisë, duke kontribuar në një të ardhme më të qëndrueshme dhe të gjelbër. Vendet po fokusohen në energjinë diellore për të ulur emetimet e karbonit dhe përmirësuar cilësinë e ajrit, duke kontribuar në shëndetin e mjedisit dhe të popullatës. Sektorin fotovoltaik ka potencialin të jetë një

motor i zhvillimit ekonomik, duke diversifikuar burimet e energjisë dhe rritur konkurrencën ndaj burimeve tradicionale. Rrishtë në teknologjitë fotovoltaike, përfshirë përdorimin e materialeve të reja dhe përmirësimin e sistemeve të ruajtjes, kanë rritur efikasitetin dhe ulur kostot, duke bërë energjinë diellore më të aksesueshme dhe të qëndrueshme. Në përfundim, këto zhvillime dhe avancime në sektorin e energjisë fotovoltaike mund të shihni të ilustruara në figurën 4 më poshtë.

Grafiku 4: Prodhimi i energjisë fotovoltaike

Burimi: INSTAT

7. PËRDORIMI I ENERGJISË NGA KONSUMATORËT FAMILJARË DHE JO-FAMILJARË

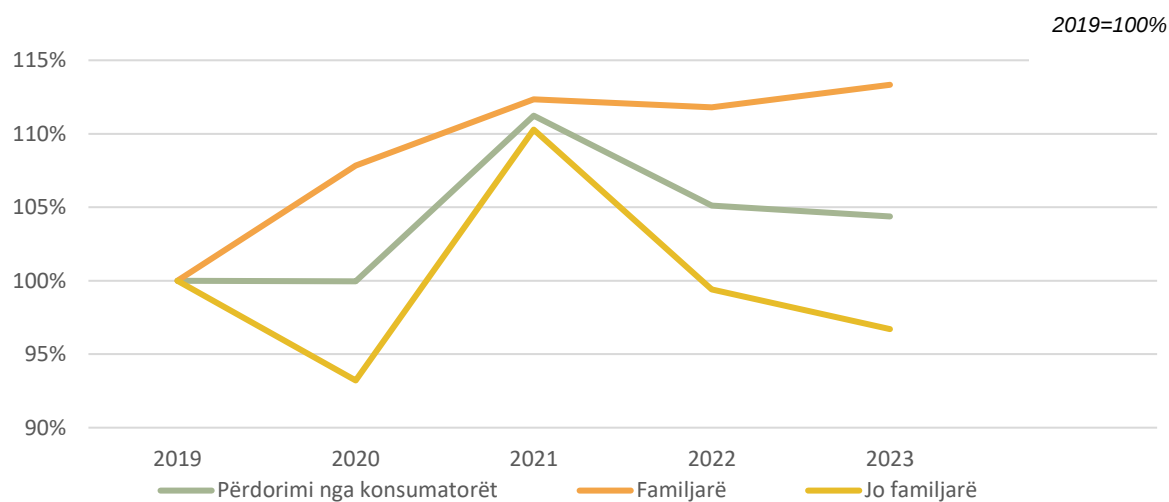
Përdorimi i energjisë nga konsumatorët familjarë dhe jo-familjarë gjatë periudhës 2019-2023 ka pasur variacione të konsiderueshme, të cilat reflektojnë ndryshimet në kërkesën për energji dhe prioritetet e shpenzimeve, si dhe ndihmën e faktorëve ekonomikë dhe socialë. Konsumatorët familjarë, për shkak të rritjes së shpenzimeve për nevojat e përditshme dhe përmirësimit të kushteve të jetesës, kanë shfaqur një tendencë të rritjes së konsumit të energjisë, veçanërisht në vitin 2021, kur shpenzimet për kategori familjare u rritën me 12%. Në vitin 2023, shpenzimet për konsumatorët familjarë vazhduan të rriten, duke arritur një rritje prej 13% krahasuar me vitin 2019, për shkak të përparësisë që iu dha nevojave themelore dhe shpenzimeve të domosdoshme.

Nga ana tjetër, konsumatorët jo-familjarë kanë qenë më të kujdesshëm në shpenzime, duke pasur një rënie të vazhdueshme që filloi në vitin 2020, kur pandemia e COVID-19 ndikoi negativisht në kërkesën për aktivitete dhe produkte jo thelbësore. Në vitin 2021, shpenzimet për kategorinë jo-familjare u rikuperuan me një rritje prej 10%, por pas kësaj, ato kanë pësuar një rënie të mëtejshme. Në vitin 2022, shpenzimet për këtë kategori ranë me 11%, ndërsa në vitin 2023, rënia vazhdoi, duke arritur një ulje të vogël prej 3% krahasuar me vitin 2019. Kjo tregon një tendencë të konsumatorëve për të fokusuar shpenzimet e tyre në nevojat më thelbësore, duke ulur investimet në aktivitete dhe shërbime jo-thelbësore.

Të dhënat e periudhës 2019-2023 pasqyrojnë kështu një tendencë të përgjithshme të stabilizimit dhe rritjes së shpenzimeve për konsumatorët familjarë, ndërsa konsumatorët jo-familjarë janë shfaqur më të kujdesshëm dhe më të orientuar në kursime, veçanërisht pas periudhës së krizës ekonomike dhe sociale të shkaktuar nga pandemia.

Grafiku 5 tregon variacionet për përdorimin e energjisë nga konsumatorët familjarë dhe jo-familjarë gjatë periudhës 2019-2023.

Grafiku 5: Përdorimi nga konsumatorët

Burimi: INSTAT

8. PËRFUNDIME

Nga 2019 deri në 2023, prodhimi neto vendas dhe eksportet bruto u rritën, duke pasqyruar përmirësimin e vetë-mjaftueshmërisë energjetike. Pas një rënieje në 2020, energjia në dispozicion vazhdoi të rritet dhe importet bruto janë ulur ndjeshëm, duke sugjeruar një stabilizim dhe zhvillim të qëndrueshëm në sektorin e energjisë.

Importi bruto i energjisë pati variacione të mëdha, me një rënie të dukshme në vitin 2023, duke pasqyruar përmirësim në bilancin e energjisë. Eksportet bruto arritën nivele rekord në 2021 dhe u rikuperuan në 2023 pas një rënieje në 2022. Po ashtu, shkëmbimi i energjisë pati një rritje të fortë në 2023, duke treguar një rikuperim të tregut energjetik. Këto të dhëna pasqyrojnë një dinamikë të qëndrueshme dhe rritje në prodhim dhe kërkesë ndërkombëtare.

Konsumi i energjisë elektrike u rrit në 111% në 2021, por ka pësuar ulje të vogla në vitet 2022 dhe 2023, duke u stabilizuar mbi nivelin e vitit bazë. Humbjet në rrjet u përmirësuan dhe u rikthyen në 100% në vitet 2022 dhe 2023. Përdorimi i energjisë pati rritje në 2021 dhe u stabilizua më pas. Këto ndryshime pasqyrojnë një periudhë rritjeje, pasuar nga një stabilizim me kërkesë të qëndrueshme për energji elektrike.

Gjatë periudhës 2020-2023, sektori i energjisë fotovoltaike ka shënuar një rritje të konsiderueshme, duke kaluar nga 32 GWh në 90 GWh prodhim. Kjo tregon investimet në energjinë rinovueshme dhe përmirësimin e teknologjive, duke e pozicionuar energjinë diellore si një burim kyç për një të ardhme më të qëndrueshme.

Periudha 2019-2023 tregon një evolucion të sjelljes së konsumatorëve: 2019 ishte vit i qëndrueshëm, pandemia në 2020 çoi në rritje të shpenzimeve për nevojat themelore dhe ulje për aktivitetet jo thelbësore. Viti 2021 shënoi rikuperim të fortë, ndërsa vitet pasuese shënuan një tendencë për kujdes në shpenzime, me rënie për kategori jo familjare, duke prioritetizuar nevojat kryesore.

REFERENCA

- ERE – Raporti Vjetor i Energjisë Elektike 2023
https://www.ere.gov.al/media/files/2024/04/22/RAPORTI_VJETOR_2023_.pdf
- INSTAT – Bilanci i Energjisë Elektrike 2023
<https://www.instat.gov.al/media/13065/bilanci-i-energjis%C3%AB-elektrike-2023.pdf>
- INSTAT – Bilanci i Energjisë Elektrike 2022
<https://www.instat.gov.al/media/11305/bilanci-i-energjis%C3%AB-elektrike-2022.pdf>
- INSTAT – Bilanci i Energjisë Elektrike 2021
<https://www.instat.gov.al/media/9633/bilanci-i-energjis%C3%AB-elektrike-2021.pdf>
- INSTAT – Bilanci i Energjisë Elektrike 2020
<https://www.instat.gov.al/media/8105/bilanci-i-energjis%C3%AB-elektrike-2020.pdf>
- INSTAT – Bilanci i Energjisë Elektrike 2019
<https://www.instat.gov.al/media/6748/bilanci-i-energjis%C3%AB-elektrike-2019.pdf>